

INTERVJU MED JULIA OCH ARVID STERTMAN

AS:

- Den 27 juni år 1909 så var det tjugosex grader varmt i skuggan. Den 25 juni 1909 så åkte det om här på Iggesund med 14 automobiler och det var ganska vacker att se på. Det får man inte se alla dagar här på Iggesund utan bara sot. Jaha - klockan var tre kvart på tio när vi kom hit till Jon-Jons i Lövås.

- Vem var Jon-jons - vet Du det? Var det någon bekant?

- Jaa - te han då. Ingrid var sexton år och Martin fjorton år och Olof tolv år och Adolf nio år och Per sju år. Då var Lars Erik Stertman, min far, farbror åt dom. Jaha - och Karin två månader och Bricken arton år och Laurins barn - det var en morbror - Signe nio år, Gustav sju år, Karl fem år, Einar tre år, Elin tre månader. Hans barn, Ingrid, Per, Jonas, Siri - då var han farbror åt dom me - ja det tog i storstrejken år 1909. Jag lade ner arbetet på morgonen den 4 augusti och den 14 september så började jag på och arbeta igen. En ganska lång tid att vara utan arbete, men det gick, fast det vart dålig inkomst. Man får rätta mun efter matsäcken - ibland förstås. Men så har jag väl tagit till storstrejk en gång. År 1910 den 4 mars så köpte jag en och en halv tunna potatis utav herr Örn. Herr Örn han var magister här, skollärare. Den 8 mars så hade Arvid sina stövlar för första dagen sedan de blev nylagade. Den 7 mars så flyttade Sandström till en kasern år 1910. Det var en familj det som bodde i Skatåsen då först. Å den 7 mars så handlade min gumma för procenten på boden. År 1910 den 13 och 14 mars så var det ett stort snöväder, men den 15 så var det fint och soligt hela dagen. Natten mellan den 22 och 23 mars 1910 så låg Lars Mickelsson från Frönö här hos oss. Den 24 mars så var Nils Erik Bolin från Enånger hit till Iggesund och fick bestämt löfte på arbete utav Gustav Lundkvist - Sundkvist, han var ve kajen han. Den 2 april 1910 så frågade jag rättar Olsson om arbete åt Erik tills han har gått och läst, och han nästan lovade mig. Jag skulle få höra bättre sedan pojken har läst ifrån sig. Den 4 april så ångrar - så gick ångaren Saltvik till - ja d'ä 1910 de här å - till Enånger efter timmer. Det kan man säga är bråd sjöfart. Var tidigt de då.

- Jaha. Tidigt på året alltså?

- Den 4 april 1910 så gick ångaren Iggesund ut till sjöss ganska bråd sjöfart. Den 5 april 1910 så arbetade Nils Erik Bolin här på Iggesund för första gången. Han lossade kol till stålverkskolhuset. Den 6 april 1910 så fick jag två lass flisved ifrån Stavsågen. Den 5 april 1910 så flyttade Johan Uhlén härifrån Iggesund till Njutånger. Likvidsdagen den 24 mars blev Emil Bergman bestulen på hela sin likvid som bestod av femtisju kronor. Å den där Bergman han var till Finland å han tog examen så han blev ingenjör. Mm. Å den 9 april så lagade jag stövlarna åt Arvid och så lagade jag kängorna åt Erik. Samma dag. Å klackade då Idas skor samma dag. Min syster då. Å den 9 april så snögade det ganska duktigt på förmiddagen, men på eftermiddagen så blev det fint väder. Å den 17 april 1910 så kom den första lastångaren för året hit till Iggesund. Den 18 april 1910 så var det uppborrdsdag för kommunalskatt, kommunalutskilder på Iggesund. År 1910: utav likviden den 21 april så hade jag avdrag för kommunalutskylder, 9 kr å sex öre. Å 1910 den 21 april så var det en motorbåt hit till Iggesund med färskströmning första gången för året.

- Det är väldigt fint att det finns kvar.

- Den 22 april 1910 så köpte jag mig en börs med mekaniskt lås. Den är så att ingen annan - så att ingen oinvigd kan ta upp den. Jo jo, de var grejer på den tiden de. Å den 24 april så dog gubben Valler. Han bodde uppe i fyra han, gammal. Å den 25 april så hjälpte jag min gumma dra på en väv, 102 alnar. Den sista april 1910 så har det varit hit till Iggesund fyra lastångare och lastat. Å den 1 maj så dog Nils Frans' gumma, 77 år gammal. Bodde i nian, bodde i sexan ett tag. Å 1910 likvidsdagen den 4 maj så hade jag tie kronier avdrag för kommunalutskylder och den 7 maj så fick jag ett lass flisved å ett lass kubb å den 10 maj 1910 så flyttade Klas Emil Andersson ifrån Långviken till Näsvisken. Den 11 maj år 1910 så var det ganska vackert väder hela dagen i skuggan. Då visade termometern 17 grader varmt. Och vad gäller den här Klas Emil Andersson ... men under storstrejken då 1909 så fick han sparken utav förvaltar Segerkvist, fick inge mera jobb - jaha, då kom han te stan, öppna skrotaffär å sen blev han du å kompis me förvaltarn. Joo så går de. Jaha. Ett ganska vackert väder hela dagen. I skuggan visade termometern 17 grader varmt. Den 9 maj så skjutsade Anders Arvid Stertman - dä var jag dä - jägmästarn här ifrån Iggesund till Niansfors. Det regnade hela eftermiddagen så det var riktigt ruskigt väder. Å den 10 maj så reste Olle Nordin till Backmyra och hälsade på hos Jytterström - släkt då te han. Den 11 maj så var Arvid i Stjärnnäs å vältade rågen - dä var jag dä. Jaha. Å lördag den 14 maj så var det 20 grader varmt i skuggan. Pingstdagen den 15 maj så var bolagsägarna hit till Iggesund och spisade middag i disponentbyggningen. Annandag pingst den 16 maj 1910 så var Elin Bolin från Enånger hit till oss och hälsade på. Den 16 maj 1910 så var Elin Bolin från Enånger hit till oss och hälsade på. Jag sitter och tittar ut igenom fönstret och får så se att Rune Karlsson kastar sten på Edla Kloborg. Det är en ganska elak pojke den där Rune. Han var son till skollärare Karlsson han då, å skollärare Karlsson hade vare i militära å jämt när jag stog i skolan där oppe i musiksaln å spela, då kom han upp till mej. Då skulle jag spela en marsch som hette Kriegerfest på esskornetten. Men fick aldrig göra den riktigt nöjd inte. Nää. Han blev aldrig nöjd på den marschen han inte. Pingsthelgen år 1910 så var det ganska fint väder, å den 18 maj så sätter jag potatis på min lilla täppa framför kammarfönstret. De var där framför holstebyggningen där bakom. Den 18 maj så flyttade Kalle Kilström ifrån nian till ö-kasern på ön. Ett glatt humör och en god hälsa är bättre en guld, kom ihåg det, godvänner. Den 22 maj 1910 så begravdes stallmästare Östlunds hustru. Dom bodde i gamla femman här. Den 21 maj 1910 så fick Alrik Svensson och Gustav Brodin löfte på arbete i Saltvik och de skulle börja där den 13. Den 24 maj 1910 så var jag till Vintergatan och metade för första gången. Jag hade Gustav Broddesson med mig och den båten som dom hade var en båt som min bror gjorde när han bodde där i holsterbyggningen. Han gjorde den i vedboden. Han var snickare. Men gjorde'n ett bord för liten bara för att dörrn var för smal när han skulle få hit'en. Men han tyckte att båten var bra. Den båten purra å sjönk ute i ån här så han ligger nog på botten här. Å vi fick ganska duktigt med fisk. Å den 24 maj så bytte vi om röstugnar. Vi satte då Kirunamalm i luffarpipan. Jaha - för dom kalla ena pipa för luffarpipa i masugnen, de var luffare där. Å till å me att de var en doktor som var examinerad som hade kommi på dekis som var här å jobba å en som hade vare mä å spela fiol i hovkapelle var också här. Jaa - kom på luffen. Natten

emot den 27 maj på dagen den 27 maj så regnade det hela natten och dagen men den 28 så var det fint väder fast det var mulet. Den 28 maj så läste barnen i kyrkan och Erik Edvard (min bror) var då med å läste. Den 26 maj så var häggen alldeles utslagen - ganska brått till års. Den 13 maj så började Vilhelm Svedberg arbeta på Saltvik. Den 1 juni så var min gumma ner ... så vävde min gumma ner en väv som var 102 alnar. Den sista gång och första gång 1910 så regnade det hela dagarna. Men den 2 juni så var det soligt och fint. Den 4 juni 1910 så frågade jag förvaltaren om att få andra tapeter påsatta och den 2 juni 1910 så köpte jag nya träskor. Den 5 juni 1910 så hade National-godtemplarna lustresa till Kråköen och hade hornmusiken med. (Då var jag må å spela.) Å den 6 juni så gjorde Erik en blomsång framför fönstret och satte dit en stormhat. Den 8 juni 1910 så satte vi potatisen i Stuvsveden (så heter landsvägen mot station till. Morgonen den 9 juni så var Erik och jag till Vintergatan och metade abborrar. Den 10 juni så satte vi tidmansberg i rostugnen ... den 10 juni så köpte jag bicykel utav masmästaren för tretti kronor. Den 11 juni så reste Erik Rosén till Trönö efter sin hushållerska, Julia. Då minns jag. Julia Vidal heta hon. Den 30 juni så kom hon hit till Iggesund - kom han hit med henne. Den 13 juni så började Erik arbeta under rättarn för första gången. Den dag han började så fick han räfsa ihop en hög efter renar och backar. Den s.k. hildra hon blev avundsjuk och sade för folket att Erik har tagit arbetet av henne. Ett hår av hin är hon. Ja hon var lite le den där kärnga. Och fru Hedkvist fick börja arbeta under ingenjör Lundkvist den 13 juni 1910. I dag den 14 juni så är det mulet. Likvidsdagen den 16 juni 1910 så betalade jag masmästarn tio kronor på cykeln. Den 19 juni 1910 så hade metodisterna lustresa till Hudiksvall. Samma dag så var Frälsningsarmén hit till norra Iggesund och hade lustresa. Den 20 juni så fick jag två torra vedlass som Arvid körde hem åt oss. Den 21 juni så fick vi ved utav en Trönöbo nämligen den s.k. tjärbrännar-Olle. Han kom med småhandel mitt i det min gumma höll på å skura till misomar. Ja, de var olämplig de å då. Men de va roligt ... Den 22 juni 1910 så fick vi ett fint främmande som jag inte har träffat på tie år och de var ingen mer å ingen mindre än min broder Gustav och polismannen Olov Glad från Söderhamn. De kom cyklande och tänkte sig ända till Sollefteå, där Berglöv är polis (en farbror de då till mej) uppsyningsman - ja han är polisuppsyningsman. Jag fick vykort utav dem när de var i Sollefteå. Det var ganska roligt att få träffa dessa båda gossar efter en så lång skilsmässa som tio år. Och midsommaraf-ton den 23 juni 1910 så fick vi besök utav min svåger, Oskar Laurin från Trönö. Han reste till Rocksta och skulle hälsa på sin svåger och svägerska. Han reste hem till Trönö tillbaks den 28 samma månad. Den 26 juni så hade vi besök utav Ekmans från ...

Midsomardagen den 24 juni 1910 så var Erik Tyrén från Trönö hit och hälsade på oss. Vi hade inte sett varandra på trettioett år, så det var märkvärdigt att få se varandra efter en så lång tid. Den 27 juni så spelades upp första malmhundarna med elektrisk kraft här på Iggesund. Å den 29 juni så var jag för första gången upp till Forsasjöarna för att fiska. Jag gjorde sällskap med Gustav Bragesson och vi hittade på ett särskilt dåligt väder. Det regnade ganska starkt och var dimma hela dagen, så gäddorna var inte alls i taget, men trevligt var det ändå i alla fall. Den 30 juni så regnade det allt kraftiga regnskurar emellanåt och det skadade inte alls för det har förut varit en stark torka. Den 13 juni år 1910 så fick Erik sin första likvid (avlöning) som bestod av femton kronor. Och det var ganska bra för

endast tio dagar. En ganska bra hjälp emellertid. Bed och arbeta säjer prästerna. Den 1 juli 1910 så var jag med på ett ganska dåligt arbete. Jag var med och bytte om uppsättarnål, på kransen och det är inte bästa arbetet att vara med på om man inte tål vid oset.

Lördagen den 2 juli så var Kalle Holm till staden med ett lass träull åt Bergström (han var från Enånger han) och då hälsade han på oss på samma gång. Söndagen den 3 juli så var Erik Roséns hushållerska hit till oss för första gången. Hon hade då sin fader och sin syster med sig hit. De var nämligen hit till Iggesund och hälsade på hos Erik Rosén för att få se hur Julia hade det hos honom.

Den 4 juli 1910 så bykte (tvätta) min gumma åt förvaltarn men de hade otur med vädret för det började på att regna när klockan var tio och hållde på och duggade hela dagen. Å natten mellan den 8 å 9 juli å dagen den 9 så regnade det oupphörligt jämt. Det var ingen läck på hela natten och dagen.

Fredagen den 8 juli så reste Beda till Enånger (min syster). Den 8 å 8 juli så flyttade Anselm Andersson till norra Iggesund för att hyra hos Arnes och söndagen den 10 juli så var Iggesunds musikkår till Sofieholm och spelade på en fest åt godtemplarna. (Då var jag mä. Vi åkte häst, trilla.)

Den 1 juli 1910 så var jag och Broddesson till Forsasjöarna och rodde drag men vi fick just ingenting den gången heller. Den 12 juli så myllade jag mitt potatisland i Stupsveden. Den 12 juli så var jag med och bytte om rör i den stora apparaten. Den 17 juli 1910 så var ångaren Söderhamn hit till Iggesund med lustfarande från Hudiksvall. Dn 17 juli 1910 så hade ungdomsförbundet Heimdal lustresa till Långbyn och hade ångaren Breant. Och fint väder var det hala dagen.

Den 19 och 20 juli 1910 så hjälpte min gumma Sundmans med slotten i Stjärnäs ... och jag var också dit den 20 och hjälpte dem att bära in hö. Den 23 juli 1910 så var länets hövding hit till Iggesund. Han spisade middag hos förvaltaren Segerkvist. Vi bodde då i den s.k.... den 20 juli på aftonen och morgonen den 21 så regnade det ganska mycket men den 22 så var det vackert väder igen.

Söndagen 24 juli så hade båda godtemplarlogerna utflykt till Hudiksvall. De hade ångaren Sylfid. De var dit på en nykterhetsdemonstration. Tisdagen den 26 juli så fyllde byggmästare Fernström sina femti år. Då blev han uppvaktad utav sina arbetare m.fl. med musik utav Iggesunds musikkår. (Jag var mä jag då å spela.) På tal utav Erik Danielsson (han bodde här oppe i Strömhuvve) och ett litet tal utav Bergkvist. Han fick uppbära en flagga med svenska färger, allt av sina arbetare. En vacker hyllning.

Den 27 juli så reste Strömberg härifrån med sin bil till Hudiksvall (han var chaufför åt bolaget). Sedan så skulle han skjutsa disponenten ända till Härjedalen - en ganska lång resa med automobil i sådana där vägar i synnerhet - trång å spårigt, men de går nog om allting håller. - Var väldigt dåliga vägar då. -

Natten mellan den 30 och 31 juli så var jag i hyttan för första gången efter elva års arbete här på Iggesund. Hela den sista veckan av juli månad år 1910 så - var fin och vacker. Det regnade inte en enda droppe på hela veckan, utan det var soligt och varmt alla dagar.

Den 31 juli 1910 så åt vi färska potatis första gången för året. De var växta framför kammarfönstret. Stor å fin var dom. Den 31 juli 1910 så hade metodisterna fest på idrottsplatsen å den 6 å 7 natten till den 8 augusti så var jag i hyttan, men det var inte alls ...

Den 10 augusti 1910 så var min gumma å Ida till Hudiksvall och hälsade på Beda (de var min syster de då). Mor för första gången å Ida för andra gången. Vi gick till fots både sta och åter. Fint väder var det hela dagen.

Den 11 augusti så köpte vi en fjärding färskpotatis första gången för året och den 19 augusti 1910 så slutade Sundberg sitt arbete här på Iggesund och den 20 då reste han till Lilla Edet i närheten av Göteborg.

21 och 27 augusti år 1910 så skaftade jag ganska mycket på malmbacken. Lördagen den 20 augusti så tröttnade Nils-Erik Bolin på att vara i kolhuset. Förrän han gick här i sotet så slutade han arbeta här på Iggesund. Den 25 augusti 1910 så tog vi upp de första pärorna uppe i Stubbsveden. Å den var ganska god.

I dag den 26 augusti så är det ett sjudundrande torrväder. D'å soligt och fint. Men det stormar så att det är farligt för gammelbjörkarna här på skolplan. Den 18 augusti så var Julia Vidal till doktor och hörde om sig.

Den 29 augusti så var jag till Stenviksberga, skulle leta lingon men fick just inte tag i några, för det var allaredan utplockat. Ida var i väg samma dag och följde byggmästar Johanssons flickor, och hon fick tag i något. Men det var mycket kart.

Den 30 augusti så fotograferade vi oss för första gången sedan vi blev ett äkta par. Den 30 augusti så for Johan Lindgren med familj till Amerika. Den 30 augusti så köpte jag ett par ... å den 30 augusti så fotograferade sig min gumma och Ida ibland några kaffesystnar där uppe hos Ante Nordkvist - å de var alldeles här på centrum, de var en koja - stuga.

Den 31 augusti var jag till ... och plockade en och en halv kanna lingon. En ganska bra fångst i alla fall. Det regnar i dag, den 31 augusti.- Å sen har han hoppa ända till september - nå, jag hoppa om jag å.

Den 27 augusti så lånade Erik Rosén femti kronor på Folkbanken. Ida var tolv månader och sex månader när hon blev fotograferad första gången. Lördagen den 3 september så reste Mia Åslund till Hudiksvall och tog tjänst.

På kvällen den 6 september år 1910 så hade vi påhälsning av Olov Mineur från Trönö. Han var hit till Iggesund efter Erik Roséns hus-hållerska, nämligen Julia Vidal från Trönö. De for härifrån den 7 september, så Julia blev inte länge på Iggesund.

Den 6 september så var Kristian hit med en fyllkagg ... den kostade tre å femti. Den 12 september en kagg för tre kronor å den 30 september så hade skolbarna lusttur i fjällen. Den 15 september så dog direktör Vidling i sitt hem i Stockholm ganska hastigt. - Han var norsk han, han hade vare disponent å bott här. - Den 15 september så

Åkte jag cykel till Hudiksvall på marknaden. Natten till den 20 september så dog gubben Söderkvist. Han fick slag någon dag förut. Den 20 september så flyttade Engberg ifrån Hästhagen till Körbärskasern. Ett dåligt byte tycker jag.

På kvällen den 23 september så dog Per Erik Jakobsson - var väl far åt - efter en lång ... sjukdom. Den 25 september så dog materialförvaltaren P. Bergkvist hastigt utav hjärtslag. Det är så världens gång.

Den 27 september så flyttade Johan Andersson ifrån Körbärskasern och ner till Hästhagen. Den 28 september flyttade Emanuel Sundström ifrån nian till Körbärskasern (då var jag mä å körde flyttsaker).

Söndagen den 5 oktober så begravdes fyra lik på Iggesunds kyrkogård. Den 6 oktober så reste Oskar Nordkvist till Amerika. Få se hur han kommer att taga sig fram där i det stora landet i väster.

Han kom aldrig tillbaks nå mera, å när han inte var så gammal så fick han foten under en kolvagn här på rälsen så de var tårna mellan stortån klipptes bort dom. Å jag minns att när vi var där - han hade en bror - å dom skulle äta pannkaka å så där då, då var han kvick å lägga upp foten på pannkaka så att inte Johan skulle få'n. Jaha. Få se nu då.

Den 4 oktober så reste Olov ifrån Gävle till Eskilstuna (de var min bror dä, for till faktori han då å skulle vara där). I veckan 3 och 8 oktober så tog bruket upp sina rovor ...

Måndagen den 10 oktober så dog Gustav Brodin på Hudiksvalls lasarett. Torsdagen den 20 oktober 1910 så var det ett ganska trist väder. Det snöslaskade nästan hela dagen så det var inte mycket roligt att vara ute den dagen.

Den 1 november började med ett ganska styggt väder. Det snöslaskade i fyra dagar på en gång, så det var ganska rusligt till att vara ute och arbete. Den 9 november år 1910 då flyttade polisuppsyningsmannen här ifrån Iggesund till Marstrand för att tillträda sin nya plats som stadsfiskal. - Han heta Berg å jag var mycke där jag, för min farbror, den där Jonas, var där å läste för han så att han tog stadsfiskalsexamen. Dom hjälpte varann på de vise.

Morgonen den 13 november så var det femton grader kallt. Den 12 november så var Kristian hit med en stor sillkagg. Pris: sex kronor å femti öre (de var dyrare nu då, de var större kagg å kanske). Den 9 november så fick Erik Rosén hit sin piga från Enånger.

Den 20 november så begravdes gubben Sundman (farfar åt ... då). Den 27 november så begravdes Olivia Lundgren (jaha, den hade bror min ihop'et mä ett tag, fast han ä dö nu). År 1910 på morgonen den 29 november så fick Erik gå hem tillbaks för rättarn hade inte något arbete åt honom på några likvitar. Ganska bra gjort, sen han har arbetat hella sommaren. Likaså med fyra pojkar till.

November månad var den värsta slaskmånad som jag har varit med om på Tallbacken. Ibland så regna det och ibland så snöade det som himmelen har varit öppen.

På morgonen den 15 december så dog Jakobssons gumma efter en längre sjukdom. Den 14 december då reste Klara Larsson till Stockholm med

sin lilla gosse för att lämna honom där för alltid. Den 15 december 1910 så revs stålhyttan ner för att repareras. Den 16 december 1910 så kom Ivar Sjödin hem ifrån Amerika för att hälsa på sina gamla föräldrar (de minns jag). Den 17 december år 1910 så regnade det hela dagen ...

Den 21 december så brände Bentselius sej ganska illa i ansiktet och på händerna. Det blev lut i apparaten. Dragningen den 15 december 1910 så vann jag tolv kronor å femti öre på Teaterlotteriet i Stockholm.

Och så år 1911 nu då så var Gunnar Sundman (en farbror åt Bertil - nej åt Hilding). Den första som begravdes på Iggesunds kyrkogård. Han dog den 13 december 1910. Den första som dog år 1911 här på Iggesund var en flicka på två månader som Gunnar Vennerström var fader till.

Den 8 september 1911 så dog masmästaren Sundin. Han begravdes den 17 september. Den 22 september så dog handlaren Gustav Bodin på norra Iggesund (han hade affär där han där Vestbergs bodde).

På förmiddagen den 12 december år 1915 så hittade dom Helmer Berggren på skogen mellan Hudiksvall och Iggesund översnöad. Men glädjande nog så levde han ändå (han leva till han var sjutti år. Var full då å ramla efter vägen, gamla vägen).

Den 13 december 1915 så skedde det en olycka med John Hammarström. Han fick en arm och ett lårben krossat efter kajbanan. Sorgligt. Den 25 mars 1911 dog min kära moder efter fyra dagars sjukdom. Den 2 april så begravdes hon. Sorgligt.

Den 16 juli 1915 så dog min kära fader, sorgligt nog. Och Erik reste hemifrån ut i världen den 18 september år 1915. Han reste av sin egen fria vilja. Olle Nordin blev död den 4 december år 1915, å den 6 december 1915 så tillträdde jag krokarplatsen på rostugnen (jag var ju som bas där då).

... Nytt förslag på kronoutskylderna 1915 den 18 november. Jag hade 18 kr och 32 öre. Uppbördsdag på kronoutskillnaden 1910 den 17 november, jag hade 10 kr å 88 öre ...

- Men det var väl intressant att höra det där.

- Nja - jag har inte läst dä nån gång jag ä. Nää, men hon tog reda på den där boken hon.

JS: Ja nog har du väl läst lite, men inte så där noga inte.

- Nu vill jag passa på att fråga litet om pappa. Han arbetade i masugnen, var det så?

- Han jobba i masugnen han.

- Kan Du berätta något om hans arbete, om Du kommer ihåg någonting?

- Jaa - först så jobba han på malmbacken ... fick dom ha kärran på ett hjul, å så fick dom lasta på mycke, å då var de en gång minns jag när de var bolagsstämma här å dom var där på gamla kontoret, då kom förvaltar Tegelström hit mä en del storgubbar då. Å farsan han jobba

å han lassa på dä va en riktig kärra. Skulle dom dit å försöka de där dom se. Men då gick inte dä. Då va tipp på en gång dä. Ja fick ju extraarbete ja sa farsan men jag tyckte de va roligt att dom fick känna hur de kändes att skjuta den där. Å då höll dom på bråka mä att kör den där fram till hunn - dom kalla't för hunn där dom tippa, var där i backen ... men dä va ingen som klara den. Då ville dom se när Stertman tog en kärra ... ja han kuta iväg han som leksaker mä na till en där hunn då. Å så spela han opp'en där, var'e en spak så här ... var ett hjul som snodde då, tippa're ner i masugnen då. Sen var'e te bara rappa på en stång då gick hunn ner för fullt. Men de hände ibland att den där hunn spåra ur oppe, så jag vet inte hur många gånger farsan fick gå opp ... å lyfta i'n på rälsen. Han hade väldigt besvärligt. Å han sprang där å där å där. Å så skulle han hjälpa luffrarna som var där. Var luffare där - jag sa att de var luffarpipa - å dom skulle sköta den. Å han hjälpte dom men inte fick han nå tack för dä inte. Nää. Kunde inte låta bli. Ja han hjälpte dom han då så dom kunna klara den där hunn å spela'n å han spara ur han ... nå var inte nå kunnig i de där dom inte. Å som jag sa då att - då hade dom krossen. Då körde dom malm dit då å då krossas stenmalmen i småbitar å så körde dom opp, kom'e te kransen. Jaha - tog dom reda på de där å så tog dom kvarts å så kol i lag då å så skjutsa dom ner de där i den där pipan. Å så vart dä järn ... ja jag tala om'et förr att järne rann ut på ena sidan om jag får säga så å slagge på den andra. Å den där slaggbanan - jag vet inte men hon börjar på bli en hundra år hon nu. Å där masugnen var förr där gick vägen förr. Å så är dä en kåk som heter fyra å där stog en stor rönn som var planterad å den hade ... gjort ... å hon var mä på de där morde i ... när dom sprängde kåken i luften, en som heta Brunsell, dä va svartsjuka. Ja - å de tala Lars Erik Engström om för mej, han bodde där han. Å när dom kom dit sa han så hängde dom - ja dom hade fastna i takeen del å då. En flicka som var te Cederstedts - hon bruka gå dit, om hon gick efter mjölke eller vet jag inte - men i alla fall så, hon gick hem hon å, jag tror hon strök mä. Å den här Brunsell han gav sej iväg han då sen han gjort de här svartsjukedåde, men dom tog'en bortåt Enånger till då. Jaa. Å så var'e en annan en - en fru - en höger gubbe här å en fru - jag vet inte va han hade för titel, jag vill inte säja titel heller - då kom dom å körde, då finns de en sten här efter gamla landsvägen som dom kalla för ankarsten å där är'e en ankare som hänger. Då var'e en ... som var ... på den där å tänkte skjuta ihjäl'en där - han var förman han då se - men bara för att frun hanses satt på den där sida så kunde han inte göra dä. Klara hon live genom då. Joo - å så var'e så att - den här järnvägar här han byggdes 1869 å då körde dom opp både malm å kol. Å så var'e en såg här å så körde dom ner ribb å bräder neråt där för de va brädgård där. Å då minns jag gubben Falk han var bromsare han, för dä fick inte gå för fort ner då å - å så den där bana oppåt kolhuse den byggde dom 1870. Mm. Å då var'e en som var liksom förman här å tåge spåra ur, han heta Knutsson, en norsk - han var så sinne så han tog i kroken å försökte tänka lyfta i lucka han. Javisst.

Å som här nu då har'e vare bara urskog. Här har jag plocka bär å drage ve å hugge å så där vidare. Å så - ska jag prata mera? Sägg nå du nu.

JS: Ja dä var nånting som jag tänkte påminna dej att du skulle säja men jag minns inte nu, jag har tappa bort'e.

- Berätta litet om hur ni bodde då.

AS: Jaa vi bodde tjugifyra familjer i varje kåk. Å då - dä tala jag om i går å - å då kom min mamma därifrån då å kom hit, dä va åtta familjer i samma farstu. Å så på nätterna då - smältare jobba å gjorde smälter - sen dom ha gjort en smälta så var dom ledig. Då kunde dom gå hem. Ja då hade dom träskor men bara trä å då gick dom i de där trapperna opp då å slamra på nätterna. Dä var inte lugnt då ä. ... å jag minns en gång när vi bodde där i tia då var'e en värmländska som kom å slog på döra å skrek dä brinner på kolugnen, dä brinner på kolugnen. Å vi fundera men va är'e där för la. Ja då brann'e där i kolugnen i nån lillkåk. Å då gick hon å väckte hon då se. Ja - å fylla å elände var dä, dom var full mycke lite överallt. Usch. Å så skulle man bo så där då.

- Hur hade ni det ordnat i rummet?

- Jaa - vi hade då - ja var fäll nå sänger å nån soffa då å ett bord å så där vidare då. Å så var'e ett lite skåp där i hörne i farstun som vi feck ha nå grejer i då. Å - ja ... å så var'e matten på golvet då. Så hade vi boer, nå bo som vi kunna ha grejer i då. Va sa du? ... fick bära vatten vi då. Men var tungt å bära så då gjorde jag - hade ett hjul jag då å gjorde en lång käpp, gjorde en krok här då. Då kunde man gå å skjuta de där å ha käppen på axeln å hinken satt här under så dä gick bra. ...

Jag tänker på nå annat nu jag - ryssarna när dom var hit 1721 då var då ... på anner sida pölen - där kan man säja att centrum på Iggesund var då, annars var då bara skog. Di fick man tänka då ryssarna kom hur dom då sprang oppför berge å gömde sej. Å där bakom fyra var'e en kåk som - dä låg nån platta framför dörrn där, å dä stog 1721 på den. Å då hade dom tala om dä att dä va en som inte hann unnan å va någe sjuk å hon stog på knä, å då kom ryssarna in å då börja dom på prata å säja dä, mena dä, en ryss, att han hade - ja han hade barn han å i Ryssland. Dom skona henne då serru. Gjorde'na inte nå ont. Å den där kåken stog längen han. Men så fanns de en kåk till som man kalla för Labbö en liten en å där skulle dom bo å ligga, sen skulle dom jobba på nätterna då se. För man fick jobba åtta timmar å vila åtta timmar. Då hade dom en ko också som dom skulle sköta om, å fick gå ända ut där i ... där hade dom en täkt då se. Å där slaggberge är, där var dä en täkt innan den där slaggen kom dit. Å de var en smältare som hade den täkten å. Jaa.

JS: Dom hade var å en sina kor då.

AS: Jaa. Men tjugifyra familjer i kåkarna - å som jag sa då över den där som bodde i nia, bodde där i femti år. Å den kåken han byggdes åttiåtta å kanske tian åttitre å likaså tolv. Å sjuva här å äldre ändå. Jaa. Å så körde dom - då hade dom stort kolhus där - å dä vart ju mycke stybb. Då körde dom stybb, så man får gräva var man vill här på Iggesund så finns dä stybb å slagg, i backen här. Jaa de är dä.

JS: Men de växte bra mä potatis i stybb.

AS: Jaa. Hade stora högar mä stybb här då som dom körde då för var dag. Men d'ä borta dä nu. När den här kåken - så jag sa de jag åt Hilding Sundman jag när vi satt på bänken där en dag - ja här har jag satt potatis som jag fick utav farmor din. Han var så snäll han

... kunna få nå pären. Då gick vi till den där stybbehögen. Å då goaste jag har fått nån gång de var när jag feck sötmjök utav henne ... famor å mjuk smörgås. Å va jag tyckte då var gott. Ja jag minns då än. Jaa, då va nog ...

JS: Tala om när du skulle köpa såpa å.

-AS: Jaa. Jag var bara liten pojke å bodde där i tia. Då var'e en fru som var mycke het - jästra bocka bruka hon säja när hon svor. Och jag skulle gå å handla åt henne jag då. Men dom kalla'na för kärringarnas tröst - då var en annan en de som heta Valter Berg som bruka - ja du å kärringarnas tröst du sa han. Gick jag dit jag då å skulle köpa sirap å såpa.

JS: Nää. Sirap skulle du köpa men du köpte såpa.

AS: Jag skulle ha bägge delarna tror jag. Ja kanske - ja du minns bättre du än mäg för du var inte mä. Ja i alla fall jag köpte såpa i den där kruka jag. Å då hade hon mat på spisen färdig. Så öppna hon å skulle hälla i sirap. Nä jästra bockar. Då rann ingenting. Då hade jag köpt såpa. Men jag minns inte hur då geck om jag fick smäll eller ...

JS: Hon koka bruna böner hon då å skulle ha sirap.

AS: Å en gång var vi ute där å slog boll framför tia. Å då kom då en karl å gav mej femti öre. Å jag kan inte begripa varför han gav mej femti öre för. Gick å villa ha nå - reda på nå kort eller - var väl nån sån där som villa fotografera.

Å längre tebaks då, när dom skulle bygga denna fabrik - han är byggt början kring 1914, förr var då kolugn där. Då fick vi fara till stan efter cylindrarna som massan går på. Dom vägde fyratusen kilo. Då hade vi dom då å så körde vi gamla vägen då. Så hände då - var vi som full iblann då å olika en del var nykter, en del var sne å så tippa vi då å gick på sida så vi fick kringla. Å så en gång så hade vi en långpanna som vägde sjutton ton. Å då va torn oppå panna å när vi kom framför station i stan så börja då på rycka i hästarna. Då kom då ström i hästarna å i den där. Då hade vi ett väldigt krångel innan vi kom hem mä den där hit till Iggesund. Vi tippa flera gånger å måste ha block mä för te dra opp. Å mycke snö. Då var en backe som hette Ramselsbacken som gick där å så krok. Den som satt fram han hade rakben, men då hjälpte inte då, kälkarna gick in i skogen dom ändå. Fick vi krångla mä block där å då. Då hade vi kälkar som dom ha gjort särskilt för de där transportererna. Mea var så här bred då. Jaa, så var'e breskår då mellan de där mearna. Stora grejer då.

Å så skulle vi oppför Vidbacken ... å han å stor han. Ja då fick vi sätta block å sätta opp i ett stort träd å hjälpa till där då, för de var nästan för tungt för hästarna. Vi hade ända te fjorton hästar för då. Å då var då inte övärt att då kom nå bönder, för då kom bönder ifrån Njutånger så där som dom var ute å åkte. Då åke dom på sida i skogen ... slädarna många gånger åt skogen. Då var roligt å. Å så här på vägen så var'e en gran i milhällerna som dom kalla för bus-grana. Där samlas luffrarna å låg. Å så fanns då en kvinna som dom kalla för Krona som hade fel i huvve som gick ikring å klädde ut sej

roligt. Hon var ifrån Enånger å hon kunna vara där lame luffrarna hon se. Å så fanns dä en som hette Hedelin å han va löjtnant i ungdomen men blev konstig. Å han bruka gå ikring här han å han hade packningar fullt serr'u. Kunna komma mä två tre mösser på sej å gå å jag minns vi träffa'n iblann å. Så var'e en som gav'en brännvin ... var nå ... i brännvine. Jaa d'ä mat de där å sa han, han drack han serr'u. Å han var utav löjtnantssläkt. Å jag minns han begravdes här för jag var mä å grävde graven åt'en ja, sänkte ner'n i graven å. Dä var inga blommer då - jo han fick nog från nå släkt. Men i alla fall så - han dog här på rostugnen han utav gas. Han låg där å sov han å blev gasad ...

Å där där fabriken är nu, där var'e en stor grusås förr som vi tog grus å körde - ja använde här å där. De va mycke björkar. Å då fick jag dit en gång, å jag hade en häst som var bra, unghäst. Var där å släpa stockar jag då oppe på berge där på morron. Å så steg hästen ner mä en fot å inte fick opp foten. De börja på luta sej så här. Då måste jag springa fram jag å sätta knä inunder buken för å hålla i bukjola. Å så skrek jag på hjälp. Ja då var dä mycke främmande folk här. Å då kom dom, kom dom då mä spett å rädd för hästen var dom då. Men dä gick, bra, jag fick opp'en. Körde jag hem'en te stalle å så sa rättarn ja de var den enda hästen som var hel i fötterna de där. Blev han ofärdig å då. Jaa.

- Kan Du berätta något om vilka olika slags arbeten du har haft här sedan Du var liten pojke?

- Ja jag har inte haft mer än att jag börja jobba på jordbruk å så hos byggmästarn om jag säger så å så fabriken. Jag var där i förtiätt år ... å så var jag mä här - var en sågarverksta här. Jag bar sexti-tretusen tegel på min rygg. Så jag sa dä åt en ingenjör jag träffa en gång där borta. Ja den här har jag haft på ryggen sa jag. Jaa. Å så var jag mä på take då på verke å la på plåtar å greja å så där vidare å då. Å då har vare mycke tok.

- Vi kan tala om bostäderna också.

JS: Ja just ja. Ja varje familje hade sin lilla trädgårdstappa å sitt potatisland. Å den som inte ville sköta't kunde ju grannen eventuellt få överta't. Å bärbuskar, vinbär å krusbär å så äppelträd å de skötte ju bolage om förstås. Å vi hade ett speciellt fint äppel, en vinterfrukt som var så röd å grann, den mogna väldigt sent. Å så var de källare, riktigt rejäla källare. Å tänk va roligt de var att få gå i sitt eget land på hösten å på sommarn ... å ta potatis. Nu är de ett minne blott. Inte är de nå sånt nu. De var bra - väldigt bra var de. Å så fanns de tvättstuga då därnere i Krylbo. Där tvätta vi - också vid ån, nere vid ån här, där var å en hade sin lilla gryta, hade storgryta å var där å tvätta på sommarn ...

AS: Nu när du säger gryta å sjön så kommer jag ihåg en sak som jag måste tala om. Mors största pojke - han var kanske en tre år - då var hon ve sjön å tvätta å så min syster var också där å tvätta. Å när vi kom te järnvägen där då då fick han se mamma å han i väg å då går vägen ner så här. Men då tänkte jag men nu bär dä iväg direkt ner i gryta, för dom hade eld å där då i gryta. Å jag tänkte nu slår han väl ihjäl sej å bränner opp sej, å jag efter,men jag hann inte. Tänkte jag, nu är'e slut. Fick jag si två armar som sträckte sej fram så här på sida - de var buskar på sida - då var'e pågen som satt där, satt där han då å filosofera å fick se Roland komma springande...

Å gud va jag välsigna den där härvan. De var utav de bästa jag har vare mä på nån gång.

JS: Ja han va bråttom han sprang ... å kunde inte stanna. Har men sån väldig fart så går'e inte å stanna. Ja apropå de så var'e en som nu ä borta, vi behöver inte säja va han hette. Han var så där lite - ja lite bakom men var nog ganska illmarig å ändå. Å han hade sån fart han en gång han hade vare i Enånger var'e väl å skulle hem hit till Iggesund. Han hade sån fart så han kunde inte stanna vid posten som vi sa då, utan han fortsatte vägen ... dä va ju skoj men i alla fall. Jadå. Jo när man va ve sjön å tvätta, de va roligt dä. Å så va de en dam, hon är nu bosatt i Sundsvall, hon va ung då. Hon va ner å skura matter på samma brygga, på våran brygga om vi säjer så. Å så hade hon en lång matta som hon tvätta första gången. Å den där hade hon skura då så den var väldigt fin. Å så rulla hon ihop å skura'n å rulla å rulla. Så var däen rulle. Skulle hon kasta ut den där mattan ut i ån å skölja å tappa tage å mattan sjönk. Genom att hon va hoprullad så sjönk hon. Då fick hon ju klä av sej å dyka efter'en där då. Dom bruka bada i ån på den tiden då var dä ju rent vatten. Nu går ju inte dä. Ja dä där minns jag - sånda där små episoder.

- Fanns det någon mangel sedan då som ni kunde använda?

- Dä va många de då som hade var å en hade sin brygga då. Jaa. Å så tappa jag en rotborste en gång jag när jag höll på å skura. Jaa. Å jag såg han flöt ut över ån. Ja så var'e inge mer mä dä å så när'e ha gått nån timme eller så så var de två gubbar som kom roende i en eka oppför. Å då såg jag rotborsten låg på botten på eka. Då hade - de va Sundström dä, Erik Sundströms pappa - då hade han hitta'n han å förstog att de va nån av tvättanterna som rådd om'an ....

Men Arvids mamma berättat när hon va ung, hon bruka tvätta åt herrskap som de heter. Å då tvätta'rom på vintern å så sköljde dom ute i ån här. De var ju is då, dom hacka väl hål i isen, dom bruka ju göra så å sköljde då å tvätta å sköljde. Å så var'e kallt å så frös den dom tvätta åt, de va intill, de va förresten en faster till Helge Sundman. Å så farmor då ... mamma hon var gammal å den andra var ung flicka. Å så kom frun som rådde om den där tvätten å ... dit me mat åt dom då. Å bland annat så va dä minns jag inte men dä va i alla fall kräm å mjölk. Men farmor nu då, hon var ju förståndigare hon som var äldre, hon sa jag äter inte den där krämen sa hon för då blir jag sjuk. Ute på isen å ... kall mat. Jamen vi ä tvungen å äta sa den där Hanna. Hon våga liksom inte hon inte. Jaadå hon åt hon, men hon blev sjuk hon. Men farmor då som inte åt den där kalla mjölken å krämen hon blev inte sjuk hon inte. Jaa. De va ju oförståndigt, så hon sa när vi prata om vi ha fått varm mjölk å dricke på den där maten. De ha ju vare bra.

- Så farmor tvättade så där för att få extrainkomst då?

- Ja de hade dom sjuttifem öre om dan för dom stog där å tvätta då. De gjorde att de vart ett lite extra tillskott. Å så ska jag tala om en sak till men nu minns jag inte va hon hette, men desamma, hör inte hit, en som var piga dom säjer hos nå herrskap. Å så fick dom nån julklapp på den tiden å å så fick den där ett par vantar. De tyckte hon väl inte var nånting å få till julklapp. Då gick'e fäll nå dagar,

flera stycken förresten. Till sist så sa frun "passa vantarna då" sa hon. "Ja dom slängde jag i spisen" sa hon, "tyckte då va ingenting å ha". "Ja då följde femtilappen mä å" sa den där. Då hade hon lagt i en ullvante å skulle överraska. Då kändes nog då mä. "Dom slängde jag i spisen" sa hon. Arvids mamma bruka berätta mycke sånt där hon som jag minns. ... väldigt mycke ...

- Var fick ni bostad någonstans när ni gifte er?

- Ja de var där nere i Krylbo då för då bodde farfars inunder å vi fick bo uppå. Mm. Å de va väldigt roligt då å bra få två rum då. Många som hade ett rum å.

- Hur ordnade ni det för er där då?

- Jaa då gick bra. Joorå.

- Hur skaffade ni möbler då?

- Jaa köpte väl en sak. Javisst var te stan då, kom på järnväg minns jag. Då var inte så mycke bilar - ja bilar fanns'e ju men dom anlita ju inte bilar så mycke då inte. Näädå. Roland var ju liten å så bruka han gå ner te farfars mycke för farfars bodde nere dom å vi bodde oppå. Så var han där, han var väl bara - kanske han var tre år. Så kom de en nasare å tiggde. Å jag minns inte hur'e var, minns inte riktigt men i alla fall. Å han satt så här ve borde den där nasarn ... gick pojken dit å sparka'n på bena. "Sparkas du å" sa han ... han mena att han hade inte nå där å göra.

AS: Han hörde han var uppkäftig se.

JS: Javisst han förstog de pojken så lite han var. Han sa ingenting bara gick å sparka'n. Å en gång kom de en nasaren när vi nu pratar om då in till farfars grannen ... gav han en tjugefemöring. "Ja de brukar vara vanligt mä femti" sa han. "Var står de skrivet någonstans" sa farbror ... Ja dom var besvärlig då.

- Var det många som gick omkring så där?

- Jaa. Å en kom te oss en gång, jag satt ve symaskin minns jag då kom en ung pojk å sålde skoremnar, å då gjorde dom ju hur mycke som helst. Så då hade vi då. Men jag minns att jag tänkte så här "jag ger han en tieöring, han kanske inte tjänar mer på skoremarna" tänkte jag. Så jag tog en tieöring å gav han. Tog han emot'en - "nä tack så mycke frun den här får ni behålla" sa han ... en julafton, Arvid hade haft nattskift. Nä inte julafton de va dan före julafton, Arvid hade haft nattskift så han låg å sov å jag höll på skura framför spisen minns jag. Kom de en fin herre in, han va så elegant så jag vet knappt jag har sett nå så elegant nå gång. Väldigt stiligt klädd, fin ulster, å han var så fin. Å sålde skoremnar, läderremmar. Å jag sa att vi hade inte nå behov på dom. För pojken va liten å - ja. Ja å maken sa han. Ja han använder inte såna där skor i sitt jobb sa jag för han har inomhusjobb. Jamen han ska väl ut å sporta på söndagarna sa han. Ja får jobba han på vardagarna sa jag så han vill vila när d'ä söndag. Var lite vrång emot'en, jag våga å för att Arvid var inne. ... så kom han närmare å närmare å närmare. Ja han skulle in till Göteborg till jul sa han, de var för de han skulle ha pengar då. Ja de ville jag å sa jag men de har inte vi rå mä. Men de hitta jag på

bara. Ja ni kan väl ge mej trettifem öre då sa han. Jag var så vrång - så dom kosta väl då då. Men då vakna Stertman ... då dröp han iväg ...

AS: ... inte är väl jag skyldig dej nå sa jag. Men då djädrar drog han åt sej örena som man säger.

JS: Jaa. Sen titta jag på'n han gick över järnvägen. Då gick han å rökte cigarr å va så fin så. Så skulle jag ge han trettefem öre - trodde han ... jaa de va besvärligt. Å en kom te farfars en gång, de va sen han sluta jobba, han va ute, famor va ensam inne. Å han tiggde också pengar. "Ja inte har vi nå å ge bort" sa hon "vi har ju bara pension". "Han har sluta jobba sa hon så vi har inge. "Ja men ni har väl pension" sa han. Då skulle dom ge av den då ...

AS: Dä kom en in en gång jag minns inte va han villa för la ... alla fall så satt farsan ve borde han å - ja han hör dåligt sa morsan då. Å en där geck bakom'en å skrek i öra så de va nära på att farsan ... han ha kunna klippt till'en serru. Jaa. Han va väldigt - farsan hade bra humör. Å morsan hade så roligt hon ... han gjorde sej till han å inte hörde. Å en gång då var vi på ... då skulle Strands idrottsförening å Iggesunds ... å de kan man kalla för arvfänder. Jaha. Å då va jag mä i musiken så då var vi både Iggesundare å Hudiksvallare i lag. Men vi måste vara sams ändå vi, för att Hudiksvallare höll ju på Strand. I alla fall så satt vi där å ... å jag var så inne jag så jag kom inte mä ... var så ivrig då å satt å plocka å plocka å farsan satt utme mej, å så var'e nån som satt bakom där. Å dom hurra å skrek. Å då gjorde Knut Vestin nånting, han var mä å sparka han på nå vis. Å Knut den gilla farsan va en spelare han å. Å så Knut Valström satt där. Å farsan - å vet hut ... skrika mej i öron så där. Jamen då mena dom d'ä ju patrioter var å en på sitt. Jamen inte ska ni väl skrika mej i ören för dä. Slå dom på käften sa Knut han ...

JS: Jamen då den gången så kom du hem ifrån den där fotbollen. Jaha ... å han såg så elak ut. Jag såg att han va elak. "Vem har reta däg nu då" sa jag ... "Ja jag är så förbannad" sa han. "Varför dä då"? Ja då hade han sutte breve nån som hade sparka'n på bena ...

AS: Ja han var så irig den där så de var fantastisk ser du. Å jag är inte dä ... ja jag fick puffar på knäna tätt som oftast för dom var så ivrig ... men när jag var en liten pojke, jag vara bara kanske fem år, då var min pappa i skogen å högg timmer ... å jag fick - han va i skogen å högg ve han, å då skulle jag opp tidigt på morron å då va kallt å jag hade tösser eller va de var, tygskor då vantar å påkladder, skulle jag ut å då var'e nyfallen snö. Å så gav jag mej iväg. Ja jag skulle leta igen pappa jag då. Å jø for å for å for å så kom fälle pappa hem han då.

JS: Ja men du får tala om först att när hon kom hem ... skötte mä korna hon, mamman då. När hon kom in var ju Arvid försvunnen. Då hade hon en syster som bodde i en stuga breve så gick hon dit. Har du sett Arvid nunne? Nä inte hade han vare där inte. Ja å så kom ju farfar hem då. Pojken var borta.

AS: Ja d'ä som jag säger, hon har reda på bättre hon fast hon inte var mä.

JS: Ja du har berättat så många gånger.

AS: Då var ju min mamma som klädde på mej.

JS: Ja först ja. Å så sen gick hon å skötte mä korne å då försvann du.

AS: Ja då skulle jag ut å åka. Då hörde jag yxen skulle jag - men jag fick aldrig tag i min pappa. Å då när han kom hem då sa ju hon så här var ä Arvid då? Ja inte vet jag sa farsan. Jahanskulle till dej han. Näej. Å inte fanns jag där. Då måste han i väg å leta mej han då. Å tur var'e sa han att då hade falle lite snö så att han såg spåre efter mej. Men då hade dom en hunn å serru, som heta Kasta. Å den där hunn han va mä han å leta igen mej. Å jag stog i djupa hôle vi ett trä. Jag ha kunna ramla ner i den där jag. Så spår han. Å va gla han var då ... å de där brukar jag tala om för Donald å Eva. Å när vi kom hem då fick jag go mat å så fick jag lägga mej å hunn han fick så mycke mat. Fick han mycke sa dom. Jaa å sen fick han ligga å ... å den heta Castor.

- Kan Du berätta någonting om hur det var när ni kom hit till Iggesund?

- Å va de va roligt. Å vi fick åka häst å jag hade aldrig åkt häst förr. För de mesta bruka jag åka bil men då fick vi åka häst. Ja hur var'e? Tala om du då.

JS: Jamen då ska väl du tala om ... nä ta å berätta själv du att ni fick gå över skogen.

AS: Ja fick gå över skogen.

JS: Å Erik var tre år han då å ... var fem. Å Ida bar dom på ryggen. De kan du väl tal' om? Te Regnsjö.

AS: Jaa. Vi fick gå te Regnsjö. Å feck dom bära min syster på ryggen å min bror fick väl stulta å gå själv han ... kom vi fram då te Regnsjö. Fick vi åka häst sen då. Å de va så roligt. Å när vi fick si kolhusbanan här sir du. Å de där lokena - å herregullane. Ja dä tyckte vi var väldigt skojigt. Å då så - jaa dä var å vara hemma ett tag då så skulle vi iväg te stalle å titta på loka då min syster å jag å brorsan.

JS: Men undra på dä ...

- Jo jag tänkte om vi skulle prata litet om musikkivet nu på Iggesund.

AS: Ja jag ska försöka minnas lite grann. Jag vet att 1883 så fanns då en musikkår här, en kvintett - kvintett ä ju fem stämmer - å de var ingenjör Lundvik å flera såna där fina gubbar mä å spela. Å de var någet år dom spela där ve ingenjörns då där Sacko bor nu. Å så var'e en bruksmusikkår här å så hade baptisterna en musik. Han heta Nord som var ledare för den. Å så hade dom en mycket skicklig ess-kornettist som Fläckman. Å så fanns dä en musik som - ja dä va bruksmusikkåren, dä var tre musikkårer. Å så bruka dom samlas där oppe i - oppåt - jag minns inte va dä heter, pappers där - å så hade dom konsert i lag då. Å så var'e en som tala om för mej, en trädgårdsmästare som leva till han var över nitti år, han var mä å spela han. Å så stog dom i lag då. Men nu går'e bra å spela härma trädgårdsmästarn den där Sandberg me läpparna, å då blåste inte den där han bara

stog å hållde horne framför mun för han kunna inte ta'n. Jaa. Jo dä va så där å dom hade mycke trevligt, marschera här å spela då konserter. I alla fall så då var då en som hade vare värvad i Svea artilleri i Stockholm som heta Edvin Åkerblom å han var här ifrån Iggesund, bodde i norra Iggesund, men sen flytta dom te Skatåsen vi kallar't. Han var esskornettist. D'ä ju genska hårdblåst. Men under tiden han var där så fick han blåsa ett annat instrument som heta asskornett som var mycke hårdblåst ... ja då kom han hit han då. Å så börja han å feck nå grabbar. Dom hållde på på skolan här nere så de var musiksal där byggd ... jaha. Då kom dom å fråga mej som ha spela ett tag om jag ville gå mä. Jag hade inte tage i nå mässinginstrument nån gång. Å min pappa han skratta. De kan väl inte bli nå sa han, för att de skulle hellre vara min bror de då Erik, han var musikalisk han för han spela handklaver han. Jaha - å då gjorde min äldre bror å. I alla fall så - jag kom nä jag å börja på blåsa tenorhorn, ett sånt här långt. Jaha - å sen jag ha blåst dä en tid så tyckte ledarn att jag skulle ta ett annat instrument. Jaha då tog jag B-kornett. Jaha - sen jag blåst B-kornett något år då sa han så här åt mej att du skulle ta esskornetten. Jaha - men jag tycker d'ä hårdblåst. Jamen försök. Så övertog jag den. Å då spela vi då ... men den där repri-sen då ... de geck takt efter jag tyckte de var svårt. Men ledarn han tog'e gladligt han. ... men sedan de hållt på ett tag så kunde jag å då. Jaha - men då var då en som hette Robert Lindman, han var trädgårdsmästare oppe i Lund, han är död nu. Han hade mycke fina läppar, lite tunnare läppar så är'e bättre å få ton, fast dä stoppar mindre. Negrerna har tjocka läppar, d'ä nånting å bygga på dä. Å förr tebaks, Sveriges bästa esskornettist fanns visst i Småland å han hade mustascher. Å då blir de ungefär lika som man säger d'ä nånting som de bär på å - som om man ska köra över en blöt myra då kan man sjunka men lägger man dit granris så bär dä. Jaha - så var dä. Jaha i alla fulla fall då så då blåste jag väl de där. Men - ja då kom den där från Hudiksvall han hette Rask, han var esskornettist. Han blev ledare här han då. Då villa dom ha mej till ledare förr, men då sa jag så här åt pojarna jag kan inte nå mera än er så inte vill jag va nån ledare. Men jag va lite grann i alla fall då en tid. Jaa - men då hade vi en bas... så där jag vet inte han var kanske inte så skicklig. Då villa resken att jag skulle blåsa basen då. De fanns där förrdå en gammal musik i Långviken. Jaha - då gick jag te Njut-ånger te en som heta Berlin å låna en bastuba. Men då var ... han var hamrad för hand utav Alberg Olsson i Stockholm ... å jag börja mä den där jag men han var lite högständ. Men i alla fall jag hållde på så där då längen längen längen. Å dä mesta jag hade lust till de va te skriva, arrangera. Jaa - så jag bruka försöka arrangera från piano å så - en ... som heta Strandbad å en som heta Kjessel Lars hade gjort. Å en gång då var vi på Kullen å spela. Då kommer Kjessel Lars dit å presentera sej å .... då säger ledarn bara så här jamen då skulle ha spela Strandbad nu. Ja vilken ska vi ta då fråga jag, för jag bruka dela ut noter. Ja din sa han som jag hade arrangera fast han hade'n tryckt då. Men jag hade gjort nå fint ... på slute jag. Vi spela den där vi då så gick Kjessel Lars å jag tror han dansa å han kom å tog i hand sen å tacka å va så tacksam. Jaa.

Å så där höll jag på. Jag skrev å jag plita å jag skrev å jag plita så bror min en gång när han skicka telegram till mej när jag fylla femti år - jaa. Dä var de roligaste de när jag fick hålla på, så jag säger dä jag har skriva millioner millioner noter. För min mamma hon bruka tvätta ve ån å hon tog jag tror de va tre säckar en gång å brände opp mä noter. Jaa - olika stycken spela vi. Jaha- men då

så tänkte vi vi skulle haft klarinett mä å vi bråka om vi hade klarinett ... å då annonsera vi å fick mycke svar. Då feck vi en som hette Brunsell, han jobba på tröskverksfabriken i Bergsjö men va från Värmland. Hade vare mä i Stockholm å spela mycke mycke mycke. Han hade en bror som va skicklig på fagott. Å han va mä i en kår å dom for över hela Värmland å hade konserter. Å när vi fick hit han då - dä minns jag så väl - när vi skulle spela de första gångerna. Då bruka vi spela ett potpurri som hette norrländska melodier. Å där var'e falsk polska på ett ställe. Å då är'e värre å kunna ta ut grejerna på mässinginstrument än klarinett. Å då när vi skulle ta den där då sa jag åt Brunsell. Ja då ska vi väl göra sa han ... bara lekte fram de där han. Å då var de nån som hade skriva de där noterna på Lidköping när han ha lega på Lidköpings lasarett å han - plita mä blyerts å så där då. Han kunde mycke av de där utantill han. Å då - de va en poststationsföreståndare som annonsera de där. Å då skicka vi efter de där. Å fick en full koffert. Då var'e en gammal regementsmusiker som heta Velander som också va mä här, å han å jag gjorde sällskap ner till sjön vi då, för de kom på båt. Å jävlar sa han jag tror hela botten går ur, vägde nittisju kilo de där noterna. Å de där frakta vi hem på skottkärra. Å de där var ... tyckte vi.

Men då kom vi här på församlingssalen, de ligger där oppe på vinn. Å sen så var de nå Hudiksvallare å dom var nog å nafsa åt sej bra mycke dom å såna där gamla bitar. Fina bitar - jaa. Å jag var så - så minns jag särskilt en gång då, då stog vi å spela efter sjögata en marsch som heta till Sverige. Mycke bra marsch ... då var dä basblåsarn i Hälsingeregementets musikkår, furir Söderlund. Men va heta den där marschen sa han. Ja han heter Till Sverige sa jag utav Sandström. Den är bra.

Å den där Sandström de va en gammal fanjunkare de som ha vare i Norrköping tror jag, å han bruka sitta där å skriva å bitar å fick en famma å en tia ... ja i alla fall då passa jag på å fråga'n. Hörrudu sa jag Florentinermarsch - i vilken dur går den för B-instrument? Ja F-dur sa han. Jaha jag kunna ge mej sjutton på de sa jag för Granqvist i stan han hade skriva i E-dur men då sa jag dä att då blir efterslagena för högt för klarinetten på bassolo. Jaa d'ä rätt dä sa han. Så jag hade rätt jag då. De sa jag åt Granström sen att dä va jag som hade rätt. Då skrev jag den där jag, å jag plita å skrev å skrev men kunde inte hålla mej ändå. Jag måste skicka efter ... så jag fick si en yrkesman arrangera. Men min var lika bra.

Så jag menar dä, jag vill inte skryta, men jag hade sån väldig lust för de där, mycke lust, mycke lust. Ja de var de där - de var kring 1910 kanske - jag börja jag i januari 1910 börja jag. Å musiken han bildas 1909. Alla fall så - å vi villa gärna ha nya instrument, en ny bastuba å en ny tenortuba å så en trumpet. Jaha - de var en som heta Johan Hedman här som hade hotelle, rätt så bra ställt å så rättar Olsson. Dom erbjöd sej låna dom då pengar. Å dä gjorde vi. Så skicka vi efter en trumpet, de var 1912. Han kosta femti kronor. De tyckte vi va en liten klenod då. Så jag blåste trumpet å ett tag. Jaha. Jag hade inte så mycke lust men jag blåste när den här Brunsell kom hit å vi hade rätt så svåra bitar å jag följde mä bra så han berömde mej. Å vi spela ute i Stjärnäs på mycke fester. I alla fall så då fick vi bastuba, tenortuba, så var'e nå mera. Å då körde vi järn, vi körde in te stan då en tie tolv lass å så när vi kom hem då passa vi på å lösa ut den där lådan. Å trumslagarn då i musiken han heta

Gustav Sundblad, slog stortrumma. Vi var så ivrig vi då så vi bröt opp låda på skogen hallvägs mellan Iggesund å Hudiksvall för te få pröva instrumenta. Jaa. Sen då så hörde vi efter me bolage. Då fick vi köpa'n på Sund. Dom köpte'n å betala'n dom för fyrahundra kronor om dä inte va mera. Å den där var jag ner å hämta på förråde på fabriken. Överingenjör Ornell var mä å stog där han. Han villa se'n han för jag tog fram'en jag då blåste nå toner för'n. Jaa -han kosta över fyrahundra. Å då var dä så att då kom en musikdirektör från Söderhamn som skulle lära ungdomarna spela här, fiol å så där vidare, jag har ju fått träna nå jänter jag å.

JS: Ja de var ju långt långt efter dä.

AS: Ja vi hopper ju hit å dit. ... va menar du nu då?

JS: Ja som du träna in - nå dä va på 1930 dä.

AS: Ja. Men de här var bara en förbindelse mä basun dä att min pojk Roland fick låna basun Han då å hade nå flicker mä sej å så geck dom opp te'en där musikdirektören som va från Söderhamn, heta Vallberg. Å då sa han åt'en att du blir nog en riktig hornblåsare du sa han. Jaa. Men de blev slut me de där. Jaa - men jag hålla på trimma jänterna jag å. Inte å jag nå vidare på fiol men jag kunde ju lära dom första greppena å då minns jag dä va en som heta Elis Enkvist ... å då fick dom en bit då som - ja man kunna lära sej den där biten till nästa gång då så skulle hon få tjugefem öre. Å där stog jag å greja mä henne, hemma hos henne då. Men hon fick tjugefem öre å glad var ju ho. Va ska vi ta nu då Julia?

JS: Ja dä gamla.

AS: Va va dä nu då?

- Vid vilka tillfällen var det den här bruksmusiken skulle spela?

JS: Dom marschera te stan å överallt dom ...

AS: Jag har gått runt Hudiksvall många många många gånger, tretti gånger ja mer å marschera å spela ... såna där många gånger å marschera opp te Köpmanberget för jag har spela på första maj. Å en gång under strejk hä dä marschera vi här nerifrån kontoret, vi marschera till stan å vi spela fast de var snö å kallt. Jaha. Å så bruka vi åka in te skridskobana i Hudik å spela där. Å de var skickliga skridskoåkare här, de var ifrån Stockholm. Jaa, då hade dom eld där å så spela vi dä där.

- Vad spelade ni då?

- Champagnegalopp å marscher å så där då å dom dansa. Å dä va mycke roligt. Å då hade vi häst då, hade instrumenta på den där hästen då. Den drog släden då, å så var vi te Forsa å spela mycke. Där spela vi å så va vi mä å spela i Njutånger många gånger ... å så spela vi här ute i Stjärnnäs, jag har väl vare där tjugefem-tretti år på varje misommar. Å en misommar var'e inte varmare än sex grader. Jaa. Vi byggde en plattform där men då byggde bolage en bra tribun då så de var bra akustik. Å där kunna vi sitta å spela. Å så - ja då när Brunsell kom hit han då 1924 då ville han ha en orkester å till fiolen.

Jaa - då bildade han en orkester. Å då - ja då kom jag må å då. Jag blåste bastuba ibland å basun ibland å så hade jag fiolen å spela nå tag då, nå marsch å så där å Gladiatorernas avsked ... skulle försöka då som inte var så svårt. Jaha - i alla fulla fall då så var vi te Näsvisken å spela å då hade vi en ifråns stan som hette Källander, mycke skicklig pianist å så hade vi en sångerska från Söderhamn. Jag minns inte va hon heta. Å vi träna å träna å träna å dom kom inte överens. Kom inte sams i takten för Källander där var mera van må slagdängor. Men - då kom vi te Delsbo kyrka å skulle spela där. Då var'e han som heta Stangö som var organist där. Då spela han lame henne i kyrka å då gick de bra. Å så spela vi där, spela då å hade en liten konsert. Å han var så glad Stangö kom å tacka oss. Å så var vi te Trönödal å spela i kyrkan där. Å då var sångkören må å sen vi ha spela var'e ett fruntimmer, en faster te mej som kom å sa å de va så vackert sa hon så de var som te vara i himlen. Jaa. Å så spela vi ... då sjöng dom.

Å så var de en som heta Funk som var från Bodens regemente som kom hit som klarinettist. Då gick han å jag in i sakristian ... då skulle vi svara på den där melodin vi när dom sjöng dom då, sen svara vi. Så de var någ mycke fint. Jaavisst. Jo jag har spela på så många, många, många ställen. Men d'ä sant de där, jag var väldigt intresserad å ville gärna arrangera å höra hur då lät. Jaa.

I många år, i många många år så spela vi å bruka gå runt i samhället här. Å de finns många som har sagt åt mej jag får höra då än i dag att dom kan inte glömma de där, de var så vackert.

- Och det var Kristi himmelfärdsdag?

- Jaa. Ja å här där stora kontore står nu var då en stybbebrink må stehar. Där bruka vi stå å jag minns så väl vi sjöng ... spela mena jag ... å flera såna där å. Å så gick vi ner te skolan där å klättra opp genom fönstre å stog på farstutake å spela. Spela såna där bitar då, sånger. Å så gjorde vi ... å så bruka vi göra en runda så här då en runda å då gick vi ner te Sundblads å där blev vi mottagen å feck kaffe å dopp. Å så när Sundblad fyllde femti år då var vi ditå spela. Å då var Kerstis, fru Sundblads pappa där å han är musikkdirektör, han har gjort nå - mycke bitar som spelas nu å. Han berömd oss. Då blev vi mällig. Tyckte att - ja men har ni verkligen så bra musikkår här sa han. Han sa samma som Albert Vikström ... en gång han när han var hit å skulle hålla föredrag. Men har ni sån bra musikkår här på Iggesund sa han. Jaa. Å verkligen då lät bra, för jag hörde ibland jag å gick ut å hörde lite, å då lät bra.

- Hur stor var den här orkestern?

- Jaa vi var mer än en oktett. Oktett ä åtta stycken då å så hade vi flöjt - å Brunells pojke, han heter Elis, han bor här borta. Han bruka sen han var sån här liten pojke följa må oss lame pappa ut på Stjärnås på festplatsen. Så börja han må flöjt. Å han är en mycke skicklig flöjtist nu. Men som sagt att sen bolage börja på hjälpa så vart då slut. Då finns ingenting här på Iggesund nu. All idyll är försvunnen. Var'e en gammal en som heta Emil Stefansson som bruka säja för många år sen.

- Men hur kommer det sig?

- Ja är'e inte konstigt? Nu annonserar dom i tidningen i Hudik å vill ha spelare. Dom fick hop tolv stycken å då i fjol var'e väl då hade

dom också musikkår eller var'e året förut, jag minns inte, men då ringde han från stan min pojk om vi villa far in å höra. Å dä gjorde vi. Å då hade dom saxofon mä å. Å ha saxofon å basfiol i en hornmusik dä passar inte, dä ska vara mässing dä, ska låta mässing.

- När upphörde musiken här på bruket då?

- Jaa få si - jag sluta femtiätt jag, då var jag mä i Hudiksvall. Då kan man säja att dä var nästan på upphällningen då. Jaa dä var dä, dä var dä. Före femti sluta dä musiken. Femti var jag mä i Hudik.

- Men då hade den bestått i 40 år i alla fall?

- Jaha. Ifrån 1909. Jag var mä jag förtiätt år å jobba skift förtiätt år. Å så när jag var te doktorn så trodde jag jag hade hjärtfel. Å då fick han inte tag i någe fel på mej. Nää - å ...

JS: 1941 då firas svenska flaggans dag första gången här på Iggesund va jag vet. Å dä va en väldigt fin dag. Mycke. Varmt å skönt å mycke folk å musiken i täten. Dä va marscher å grejer dä va så pampigt. Å så var'e skolbarn mä flagger i händerna som marschera eller paradera va de heter. Å scouter å lotter å kvinnoklubb å alla sån där lång lång rad. Å dä var så stilig å så vackert. Å då var dä krig för de va 1941 så dä var ju krisår. Å många prata ju så här privat att tänk va bra vi har som får fira en sån här dag, mot vad dom har ute i världen å så där. Å sen har de där firas år för år för år för år. Men nu ä dä också slut. Å en gång var en Norrby här - va hette han, Samuel Norrbo - ja dä var en Norrby. Dom är flera bröder Norrby som har officiella plats. Han var å höll föredrag å dä var så - ja dä ä nånting som man inte glömmet.

Var höll ni till någonstans då?

- Å dä var på idrottsplan då men där är ju fabrik nu. Jag menar de var där nere då där fabriken sträcker sej så långt. Egentligen är de väl bilar å sånt där för de mesta på den där platsen, allting parke-ringsplats. Så nu när de var tretti år nu då i år 1 juni så träffa jag en som vi bodde granne mä då för jag var på Konsum. Minns du sa jag hur dä var i dag för tretti år sen? Nej, de hade inte hon en aning om. Ja då påminde jag henne. Då gick vi ner på idrottsplan sa jag å då ... ja då mindes hon å då fick vi mycke å prata om. Så de där blev tradition. Å då sa Sundblad då, gamla Sundblad, de här ska vi låta bli en tradition. Å de var'e i många år. Nu så ä dä borta.

- Jaså det är helt borta nu?

- Jaadå de har inte vare nå på flera år. Å de var nånting så särskilt pampigt mä flaggerna, överallt var flaggerna - ja å så barna då me de där flaggerna ... de var så snyggt.

AS: Jaha. Ja jag kommer så väl ihåg att de fanns ett dragkapell här omkring 1910 så här för basfiolisten heta Fellin å första fio-listen heta Nykvist å kassör Hägg å altsolisten heta Albin Sedron å så där vidare. Men då skulle dom spela på en jultomtefest här 1912 på auditorium. Men förvaltar Segerkvist han var inte så mycke för musiken han. Han neka dom te öva där på ritsalen på kontoret. Då blev dom förbaskad så dom brydde sej inte om så spela. Jaa.

Å de där tala jag om för disponent Sundblad en gång när vi var där på en morron. Men då skratta han å - ja vi önska att vi finge en lokal vi sa jag. Ja då ska ni få sa han. Å sen satt jag ve borde - då kom frun å bjöd på cigarr. Då var då en annan filur där i musiken å - filurig som jag är då - jaha. Han blåste klarinett å han kom också från ett regemente. Han var småläggning. Har allahop fått cigarrer nu sa Sundblad. Nej inte ... sa Hultgren. Nä jag rök int sa jag. Men då kom hon å sa jamen han kan väl ge nån cigarren. Å jag tog emot'en å hade'n i fickan längen å då fick Erik Nordlund den där cigarren. Mm - jaavisst. Då va mycke roligt. Jaa, visst var'e väl då. Ja då hade vi gökotta ute i Stjärnnäs.

- Vad var gökotta för någonting då?

- Ja var ute på natten. Natten mot Kristi himmelfärdsdan då. Jaa å då hade dom byggt en stuga ... men de var en lada mä hö där å. Hade vi mycke fina jänter mä oss. Å jag minns så väl att de var en jänta som låg å ropa åt mej: kom får du ligga mä mej Arvid, kom får du ligga mä mej. Men jag villa inte för ledan --- Edvin Boxholm hade en konjaksliter han, jag tog hellre konjak än låg lame jänterna... ja då finns väl nå kort utav de? Joodå. Å då då på morron då ställde vi opp å marschera från Stjärnnäs då då blir väl något - ja en kilometer ungefär. Gick vi runt så här å spela.

- Vad spelade ni för någonting då på Kristi himmelfärdsdag?

- Marscher ...

- Men vad heter dom? Kommer Du ihåg namnet på några?

- Ja Södermanlands regementes paradmarsch spela vi. Vi spela Kalle ... en gammal en då å Fortuna å så spela vi ... å såna där. Jaa. Den där ...burgsmarschen han kom så till tala pastor Brundin som var präst här - han var också mä i kapellet, han spela basfiol, mycke skicklig. I alla fall så tala han om att när tyskarne skulle storma ett franskt näste så hade dom fått order att när dom körde bajonetten i fienden så skulle fienden hålla i pipa å hålla dom kvar så att dom andra skulle kunna storma. Å utav de så kom den marschen ... jag kommer inte ihåg va han heter som har gjort'en ... så där ungefär. Då får frun ursäkta att jag speler lite jollig men jag har sån där humor jag så jag kan inte låta bli.

JS: När Brunsell skulle fylla femti år då skulle dom naturligtvis spela för han - var ledarn de då .... å så var'e väl frågan om repertoar å så där. Å så sa Arvid han ... Brunsell var ju värmlänning. Tänk om man kunde få tag i Värmlands regementes marsch å kunde spela för Brunsell va roligt de skulle vara. Men få tag i den de var väl lite svårt då. Men då fick jag väl nå snilleblix. Så Arvid Sundin han var lillpojke så gott som då, ung pojke å var hemma å han spela piano å jag kom å tänka på kanske han hade de där för piano. Så jag ringde dit å då var inte Arvid hemma de va pappan som svara. Men då - å jag sa va då var. Ja jag ska fråga Maja sa han, en syster då till Arvid alltså, kanske hon vet. Ja då så prata jag mä henne å hon greja de där hon så vi fick de där noterna i skicka hit till Arvid. Pianonoter då. Men då visste inte Brunsell å inte Elis heller. Å så skrev Arvid av'et han då vet du, skrev om'et för horn å de där. Å så när den där dan kom att han skulle fylla så spela dom den där.

De var väl den bästa present Brunsell kunde få. Sitt regementes marsch som han kunde sen barndomen ...

AS: Ja då blev han förvånad ... jag hade jobbigt jag då för te skriva se ... nu ska jag bara tala om hur jag gjorde de för basun de där som inte fanns på piano ... bara de där treklängerna gjorde ju biten mycke finare. Jaa. Å han var så tacksam för de där Brunsell. Men de var ju bra gjort, jag skrev mä glädje, för de där är en folkvisa dä å. D'ä likaså mä Hälsinge regementes paradmarsch. Han var då så noga så dom fick inte skicka ut å sälja den för många år sen men har komme uta han å men d'ä sämre den, d'ä en folkvisa dä å ... jaa så där är han...

JS: Ja när Arvid skulle fylla femti år då skulle dä ju också bli musik. Å Elis Brunsell - då var ju han vuxen - jag prata mä han för han gick ju till oss väldigt mycke å gick mycke, mycke. Å då kom dom överens om att dom skulle spela Alte Kameraden för den tyckte Arvid om. Å våran Elis han var liten då å han visste så väl va Alte Kameraden å såna där saker var. Om jag ska säja dä inom parentes - när han var - han är född i april, å julen före han skulle fylla två år - våran Elis alltså - då var'e på kvällen å vi trodde han sov han låg i sin lilla säng. Å så spela dom nu är'e jul igen å sånt där en utav juldagarna. Men nu pappa blir'e polska sa han. Å då va han inte två år. Men detta om detta.

Ja dom skulle spela Alte Kameraden bland annat för Arvid. Å då minns jag att Elis sa - våran Elis alltså - spela Alte Kameraden nu för annars går jag ut å leker sa han. Å grannfrun då som jag prata om som vi hade sällskap med på plan ... ja hon stog å lyssna ... hon fick tårar i ögen sa hon för hon tyckte dä låt så fint. När dom spela dä. Stog utanför då vet du å spela dä för Arvid vet du.

Å så spela dom Svensk flygarmarsch då å den var nog tämligen ny för Maja Bäckman här, hon trodde att den marschen hade dom komponerat för Arvids räkning. Men så var dä inte. Hon hade inte hört'an förr. Så då var dä pampigt i Krylbo ...

AS: Får jag säja nåra ord? Ja å de var den där fru Stertman å Hultgren, klarinettisten, som hade sitt förbaskade kuttrasju så jag såg hur dom smög å hållde på. Javisst - men de var roligt. Mycke trevligt, dä var dä.

- När ni spelade längre tillbaka - hade ni några särskilda kläder på er då?

- Nää, dä hade vi inte ... ja då kom vi te Hudik en gång å spela å skulle marschera. Då kom en som var rätt så gammal så där sexti sjutti år å geck å titta på oss å sa så här; å presentera sej. De va en gammal musiker från ett ställe, jag minns inte var han va ifrån - ni skulle skaffa er vita mösser pojkar sa han. Jaa å dä tänkte vi på å tänkte å tänkte... å då skaffa vi nya mösser, jag minns inte vem som gjorde dom om de va en skraddare. Å då kosta inte så mycke, kanske en tolv kronor. Ja de va liten kulle på dom. Men se då bruka vi mycke komma i lag mä Hudiksvallsmusikkåren å då hade dom större kullar så då måste vi skaffa såna då. Men då i början - Gottfrid Dalkvist å så jag å flera - vi var blyg å ha de där mösserna serru, för vi villa helst gömma dom inom rocken när vi geck genom samhälle.

Utan att vi spela när vi skulle - jag minns vi stog här nere en gång då stog att vi skulle ha konsert på Auditorium å ha de där vitmösserna på oss. Vi var blyg vi. Ja men vi var ju rätt så morska på den där tiden å, men i alla fall - då var ju lite mera prydnader då mä vita mösser. Jaa. Jag ska bara säga en sak till, men då hoppar jag långt. Jo när de gäller Iggesund här - när dom grävde te kraftstation härnere - var i början på 1900 - då på sju meters djup så fick dom tag i ett stort smidesståd, vilket bevisar att de hade vare nå smeaverk här förr å. Jaa. Å då ståd såg jag mä men dom har sprängt sönder'e nu. Jaa ... å så lika häroppe pappers, där var'e pappersbruk, förr tebaks. Jaa - å jag minns jag var där å körde kring 1914-15 ja där ve ån å vi fick tag i mycke gamla såna där grejer som fanns där. Å där fanns de nog en källare som prata ... de var nån som hade förskingra nå, verk-mästarn hade förskingrat kassan där. Dom hade väl fått tag i den där kassan i nån källare i berget de var väl nån som hade vare å leta då. Alla falls å rodde dom lumpen här oppifrån ... ve sjön här, å rodde den dit då. Så gjorde dom papp utav lumpen då å gjorde rätt så bra.

Annars då första var'e ju Bergvik där dom börja. Jaa... Då var en gång då när jag jobba på jordbruket då frågade rättarn mej om jag hade någon ulster. Näå jag vill inte ha ulster men kavaj sa jag. Jaha - då skulle jag få följa mä fem andra, vi skulle fara till Illsbo efter flytt-saker åt en som Hette Holm.

JS: Å d'ä en par mil söder om Hudik.

AS: Jaa - som skulle bo i tolvån å jobba i kolhuset. Då hade han två flicker, en tjock en å så var'e en som var lite yngre å mindre ... ja då hade vi - jaha ... jag är lite på fel - jaha. Ja då var dä inte vinter utan var dä trilla vi for te Illsbo - ja de gör desamma. I alla fall så - vi lasta å greja å vi festa, å Lill-Kalle va mä. Å han va full å han ramla omkull i ett dike mä hösäcken på ryggen han för han va bra å festa. Å Holm va full å mågen - ja han va väl stabilare han, stadig kär. I alla fall vi låg där på natten då å sen åkte vi hem då på trilla - dä va dä jag kom ihåg att dä inte va vinter. Å då satt de där flickerna lame mej på soffan vi hade soffan på tvärren på stegen då. Å då luta så väldigt så den där soffan ramla fel å vi låg mä bena i vädre allahop. Tur var'e att inte hästen skena för oss. Jaa.

Men dä var en annan gång när rättarn fråga om jag hade nån ulster. Nä sa jag men rock. Ja dä skulle vara ulster sa han för vi skulle fara te Strömbacka då te Masbo. Jaha - ja då fick jag låna en ulster utav Lundgrens i Skatåsen. Den hade jag då. Jaha - då var vi sex stycken, då va Hjalmar Magnusson, Edvin Åkerblom, Emil Forsberg, Karl Erlander å jag å Edvin Broman. Jaha - vi gav oss i väg - d'ä en sex mil. Å kallt å eländigt va de då. Ja då hade vi lite brännvin mä oss. Första station vi gjorde så va vi in i prästgård i Forsa å där var vi å feck kaffe å gjorde kask å slaska på duken. De kommer jag så väl ihåg. Jaa - å så fortsatte vi ... kom vi då opp te Masbo när dä börja på bli skymt - vi skulle iväg på sjön å. Han bodde på anner sida, Masbo på annra sidan. Jaha - å så fick vi stanna där då å sen var'e te fara opp där dan efter å lasta, men de första vi gjorde när vi kom dit så gick vi på bön. För de var bönhus där, dom hade predikan. Satt vi där ett tag. Å sen minns jag de kom en fjälla dit, hon var från Helgeryd som var bra å spela orgel. Å den där brevväxla jag mä ett tag. Ja hon var släkt me de här ... som spelar. Å då bodde jag i en kåk - vi var nå stycken som bodde i en kåk då i brinken mot sjön. Å så var dä Hjalmar Magnusson å Edvin Åkerblom som hade vare te Masbo

dom då å skulle ligga där dom. Då hade dom gått i mörkre å gångstigen var så här bred. Tänk att dom ha inte komme på gångstigen en enda gång utan dom ha stige över å gått å trussa, så dom svor väldigt när dom kom fram å fick se lyse från fönstre. Dom ha gått på siderna då ... jaa ...

- När var det då?

- Jaa ...

JS: 1916 tror jag dä var. Skulle gå över en sjö - vi bruka gå där, dä va väg, plogat alltså så man bruka gå där. Jag skulle gå över den där i mörkre ja. Ja hade kragsskor för man hade ju dä då, men dä var ju inge gummisuler på dom inte. Å gick å gick å jag skulle försöka få fötternapå den där vägen tänkte jag. Då gick helt enkelt inte. Jag kom inte på vägen utan jag fick tryssa över. Å så skulle jag stanna där på natten på annra sida å så skulle jag gå hem på morron, då var'e ljust. Då såg jag ju var jag hade gått, hur tokigt jag hade gått. Å jag var så närma vägen men hitta den inte i mörkre inte. Nej riktningen hade jag fälle, man sig ju hur dä lyste i kåkarna på ömse sider om sjön så jag kom rätt, men gått breve å tussa jag då. Jaa. Å sen när'e var ljust då såg jag mina egna spår vet du.

AS: Vi gjorde rackartyg vi då åt den som bodde ... så tog vi en bra stor hink, fyllde mä vatten. Så ragla opp bakom dörrn. Gjorde nå mä nå snöre å när dom kom å öppna så ramla ju både hink å vatten över dom, dom var så sinn. Men då skylldes vi på att dä inte var vi, utan dä var andra. Joorå dä va väldigt snällt folk där, så jag lärde mej lite språk där jag då ... har du var'e dit? Opp te Moviken nu då? Ensammen?

- Ja det har varit förr om somrarna.

- Jaha. Va har'u gjort där då då?

- Samma sak som här.

- Har du hållt på så längen då? Ja dä för dä du ä så skicklig ... nå ä säkert? Hur ska de där berättelsen bli nu då sen?

- Du sade att på Lucia på uppvaktade bruksmusiken.

JS: Jaa. Iggesund hade egen Lucia då, fast nu har dom inte haft på flera år, flera år bakåt då så hade dom ingen Lucia. Å då åkte ju den runt samhälle då mä tärner å kroner å alla såna där saker i en bil å så musiken åkte på en lastbil efteråt å spela genom samhälle å de var pampigt. Å jag minns speciellt ett år de var väldigt kallt, så dom hade svårt å få ton i instrumenten för de va så kallt. Å då prata jag mä en person - ja vi stog vi väggkanten å prata, han ä borta den där nu, å han sa: "Ja dom spelar så fint så jag fryser" sa han. Han frös inte för kylan utan han kände sej - ja, kände musiken i kroppen så han frös, de var så fint. Då var de fint. Å så var de här när de var avslutning på de där Auditorium då. Men de ä slut mä dä. De ä slut mä dä såväl som mä allt annat. Å lika var'e ju mä jultomtarne då, spela. Å på de gamlas dag å bruka dom spela. Jajemensan - dä va fint dä då. Här ve Auditorium då ... ja då spela musiken i bak-

grunden dom då. Å dä gladde ju framför allt dom gamla naturligtvis.

- Det har varit ett väldigt musikliv här på Iggesund.

- Jaa så mycke så. Jaa dä var dä.

AS: Dä fanns musik, var flera musikkårer som jag sa, å i Njutånger var'e också musikkår. Å så de där stråkkapellet då.

- Fanns det någon sångkör kanske?

- Ja sångkör fanns de här. Dom hade så skickliga ledare som Andrén en baptist, å de fanns mycke musikdirektörer som var här. Så jag har haft äran få spela under många - t.ex. dä fanns en som hette Meisner från Stockholm, å jag har blåst basun under hanses pekpinne, å så finns de flera ändå, som dirigerar i radio - Öst - ja jag kommer inte ihåg va han heter. I alla fall har han vare mä han å å dirigera dom spela utav Pettersson-Berger ...

Ja dä var så att de var sångkör å en rätt så stor musikkår. Då blåste inte jag mässinginstrument utan då blåste jag fagott. Mm - hade lärt mej dä. Alla fall så - då hade jag nattskift, låg å sov, de var på lördan de där tror jag. Då kommer ledarn, Brunsell hem till mej å väcker mäg å säger; jag måste vara mä å spela. Nää sa jag d'ä onödigt dä. Jo men Dalkvist å jag hade nånting ensammen. Ja vi å dom sämsta sa jag. Nej säj bästa sa han. Mm. Då skulle vi spela ett stycke som heta Dödens ängel å då bruka vi få såna där, skicka efter noter som ä tryckt, men dom där va handskriven dom. Å - dä fanns ingen partitur heller. I alla fall så - de var långt, de räckte längen - sångkörn var mä å dom ä inte notkunnig.

JS: Klas-Göran Stenhammar var mä å.

AS: Jaa - Klas-Göran Stenhammar var mä han som solist. Jaha. Han sjöng nära takter han å sen geck han längs etter bänken satt på den där å så geck han opp å så sjöng igen. Å vi spela, börja mä de där - å Brunsell, dirigenten, sa: "Jag har aldrig känt mej så darrande i knäveckan som jag var den här gången när jag gick upp på plattformen" sa han. Han var osäker han å, hade inte öva nå vidare. Å dä vackla hit å dit å dä vackla hit å dit å jag va inte så bekant mä fagotten men jag visste att jag ska ta över linjen å piper illa. Men då hade vi en skicklig organist, Mickelsson, från stan å så en skicklig altfiolist som var mä i Gävleorkestern som heta August Bark. Ja i alla fall så - jag satt å fundera, ska jag ta den där ton eller ska jag tiga. Men då stog inte inprickat - dä brukar stå i tryckta noter att - om t.ex. altfiol eller orgel har men dä stog inte dä, så jag tänkte jag tiger ja. Ja dom hade - å va glad jag var då serr'u. Å sen så - ja å sen gick'e bra, fast dä vackla, vackla, vackla ända till vi kom till den här ... då var dom på sin mamas gata sångkörn å. Den melodin kände dom igen. Å sen ramla de fram till slutet. Å då säger Julia att dä lät så väldigt bra - de var fint de där.

JS: Jaa. Jag minns'et fast d'ä längesen. - Jag minns inte vilket år de var som ni skulle spela i radio - jamen dä var väl i mitten av trettitalen eller nånting sånt, för vi hade radio - vi hade radio vi, alla hade inte dä då men vi hade. Å så skulle dom här spela i radio

Å så var 'e en som hette Silverstolpe som skulle vara mä på auditorium. Major va han. Å så villa jag gå på adutorium å sitta där å - nej tvärsom var dä - jag villa lyssna hemma i radion för dä tyckte jag skulle vara roligt, men Roland var liten då å han tyckte den där Silverstolpe - trodde de var nåt märkvärdigt - så han påstod att vi skulle gå på auditorium, han skulle se Silverstolpe. Så Erik Englund å Ida då, Arvids syster, dom va hos oss dom då å lyssna i radion för dom hade ingen radio själv, men jag jag fick ju pallra mej i väg till auditorium jag så fick pojken se den där Silverstolpe. Dä minns ja så väl. Då spela ni i radio här på Iggesund. Men ni spela i radio i julit en gång.

AS: Ja dä var ju då.

JS: Näe, dä här var Iggesund dä, auditorium när Silverstolpe var där.

- Jag tänkte fråga hur ofta ni övade tidigare?

AS: Ja ungefär två dagar i vecka, kvällar i veckan, men då tog man en ton emillan de där dagarna å. Men - å så spelade jag i radio en gång, ifrån östra skolan i Hudik, vi var i en källare där å spela. Då spela vi norrländska folkmelodier å så en marsch å så där. Å de där hörde ju du i radio då.

JS: Jaa. Dä va inte samma gång som auditorium sir du.

AS: Jamen va var dä för nåt år då?...

- Jag ville fråga om fritiden, vad man gjorde? Du höll ju på mest med musiken förstår jag, men vad gjorde man annars? Hade ni några danser ni kunde gå på, eller var det något roligt?

- Jaha. 1914 då var jag mä å spela på en dansbana här som invigdes på andra sidan - ja där på slagberge. Å där dansas dä längen längen längen på nätterna. Å så en del fiska ... å jag skrev noter för de mesta å hålla på mä dä så jag minns dä va en som kom in te oss en gång, en skomakare från Njutånger. Du behöver inte arbeta du, som kan skriva såna här å sa han. Jaavisst. Men - å så vare te vara ute å ha hop'et mä nå fjällar då å så där vidare å så. Då var 'e mycke fylla.

- Jag tänkte fråga dej - var det oordning, eller vad ska jag säja - var det busliv mycket?

- Ja inte var 'e så farligt ä, dä var 'e inte. Dä var som jag så mellan sotkåkrarna å norra iggesundrarna. Näej - å inte var 'e nå stölder å sånt där nå mycke heller, dä var 'e inte, utan dä geck nog rätt så bra teväga. Fast då när dom börja på bygga fabriken här, då var dä mycke bråk på vörn här, på dansbana.

- Hur kom det sig då?

- Jaa var obekanta personer då å fylla å tok å var där å leva rullan iblann då. Jaa - men - dä gick ju bra dä å då. Å - ja, d'ä så där.

- Fanns det någon förening där man kunde aktivera sig?

- Ja dä fanns IOGT å Nationalgodtemplarlogen, dä va två föreningar. Så fanns dä Lutherska föreningen, baptister, metodister. Så nog fanns dä. Jaa.

- Var Du med i någonting?

- Nää - ja jag var ju godtemplare ett tag. Jag var mä i godtemplarna å spela å var mä i National också. Nu kommer'e fram en gammel bok ... (Spelar fiol).

Först jobba jag i jordbruke å sen vi byggmästarn å sen så geck jag å sa åt byggmästarn att jag tänkte på å sluta här. Varför dä? Jo jag tjänar bättre på fabriken. Va, dä gör han fäll inte sa han. Joo - å så gick jag ner då - nähä - dä var så att jag jobba där på snickarverkstan en gång, jag jobba ve byggmästar Johansson då, var jag där oppe på vinn å skulle göra rent där. Då kommer Frille Söderstedt, en god kompis till mej. Han var slaktare den där - han slakta över sju-tusen grisar å hästar å kor å så där vidare - kom han å gick å svängde på sej, stor å kraftig. Va är'e nu då sa jag. Ja nu har jag sluta berätta han. Har'u då sa jag. Jaa. Va ska'ru göra nu då? Nu ska jag gå te Sundsvall. Ja då jädrans följer jag mä dag sa jag å så geck jag å sa åt byggmästar Johansson då. Sluta sa Johansson. Ja jag vill inte gå här å städa nå mer, dom har roligt åt mä. Å bry dej sjutton i folk sa han. Nä jag vill sluta, nu slutar jag å. Jaha - å sen fick vi nå knyten dåhemma mä nå grejer å så vidare å så gav vi oss i väg å gick in till stan. Å så steg vi ombord där på ett fartyg som - ja ... ett kustfartyg. Åkte vi då te Sundsvall å kom dit. Då hade Frille där en bror i Kubikenborg som var smed. Mm - å där blev vi. Där fick vi bo. Då börja vi på brägårn, ett mycke slitsamt jobb. Å dä var ju mot have dä så dä gick mycke väger där. Fick vi vara högt opp på stabben då, då hade vi tre tum nie å tjocka planer å skulle ha ner dom i ränner då, gick dä på rullar då ner i prämen. Sen skulle man stå å stuva där. Å dä gick sån sjö, så Frille han tåla inte sjösjukan se du, utan då kom han å sa får jag byta mä dej Arvid. Ja - för dä gjorde intemej nånting. Då bruka jag hålla på så där. Å så bodde vi hos Frilles bror. Å vi tyckte att vi inkränkta. Men då sa Kalle, brodern då, dä var bra att du kom hit för då blir Hilma lite mera noga mä maten. Dä var si å så, hon såg dåligt å serru. Jaa - å där då så bodde dä en mycke fin kvinna å jag kom te språka mä henne. Hon hade en jänta som va fjorton år. När jag börja på prata så var hon gift mä en glad polis ifrån Trönö fast dom hade skilts åt. Jaa - å då gick vi å titta på de där stora fartygen å tänkte nästan mönstra te sjöss. Men hur dä var då sa Fridlund nå nu ska jag hem å slakta grisar. Ja då for vi hem. Å då for vi nog te Söderhamn å där stanna vi ett tag, dä va på nå hotell ... å vi fick ett hotell där. Så kom flickan somhade de där å hu va dä sluktar fotsvett. Den där hamringarn hade sån fotsvett ... vi va ute å gick vi då å så kom vi in på nå kafé där å där satt ... Gustav Berglund å så var dä ni flere. Satt dom å sjöng så här Anna Mari å Pelle tjänte på samma ställe ... i alla fall så då kom jag lame dom ... å dä blev kalas dä var vi där å rumla ett tag. Å sen då så åktehan hem å jag minns inte - jag kom fäll jag å då så småningom, å då gick jag å fundera - å då vart dom glad hemma, farsan å morsan, att jag kom hem då. Bror min hade vare där förr han oppe i Sundsvall.

Å då när vi kom te Sundsvall, dä första som Fridlund villa, dä var att vi gick ut på torgena där på gata å titta för dä var så nycke fylla.

Han vill studera folk han sir du. Kraftig själv sir du å - så han var inte rädd - å villa studera de som var full ... å fruntimmer, var bara fylla där på den tiden. Men vi var inte där så länge å då kom jag hem jag å då tänkte jag va ska jag få för jobb nu då. Jag fråga skogvaktarn om jag skulle få kunna hugga lite kastve. Då fick jag göra då oppé i skogen där ve förvaltarns. Men sen geck jag ner te fabriken å fråga. Härdig va skiftbasen ... ja naturligtvis ni får börja när ni vill. Då var bra då få kraftiga pojkar. Då kanske den där jäkla maskinförarn drar åt sej näsan. För då va en maskinförare här som var lite vräng på Härdig ser du. Jaa - å vi blev där vi då å stanna där i förtiätt år å jag har vare mä på flera tusentals spetsar för maskin då - då fick man köra i gång mä viran, en duk som dä kom fram massa på. Å så kommer'e fram genom pressar som ä utav filt å så är dä järnpressar mä tretti ton när man vevar åt dom så pressar dä väldigt, å så är dom räfflad. Sen vi ha komme fram genom de där pressarne då är'e te ta å riva en spets då som blir kilig. Då får man hålla i den då å sticka mellan valsarna runt cylindrarna ... dä va en femti cylindrar så där på en maskin, va två maskiner. Å så kom'e fram - ja då var'e te ta bort spetsen då. Så måste man ta så här då, han kom oppifrån take ... å så in mä'n då i saxen å dä va ...knivar som skar, så man fick passa fingra. Ja å så sen ... då var'e bara te klippa så här då. Å så kom de där arka på vagnar nu senare. Så var'e sen de har blive någorlunda var dä te veva fram nå pinnar å så kom arkena å lag sej på de där pinnarna då medan vi sköt fram de där setet vi kallar, körde dit tomvagnar igen å lag på omslag, emballage. Å så sen var'e in i presseh mä dom å pressa dom å binda dom då, fyra strängar, två på var sida. Å så sen sparka ut dom. Jaha - å så sen kom en lång spak som sköt in då å så ner på en rullbaha å så ner i hissen. Men förr då då hade vi linbana, lina va sexhundra meter hon då, stora hjul, å då var'e vagnar som vi fick ha balarna på. Då hände ibland då när dä var kallt att de där vagnarne - jag vet dä var tretti grader å över å då drog så väldigt, dä kom en vagn oppifrån torne som släppte lina. Då var käftar som lina låg i se, den släppte väl å slog sönder dörrarna. Fick vi ha de där på natten så dä frös is på golve där, för dä var vatten. Då var - ja var te hålla på slava så där då. Å jag säger som jag sa, man är för slö för att sluta. Man var ju dum.

- Så Du trivdes inte?

- Njåej, jag menar dä att man skulle kunna ha fått nå bättre jobb. Jag skulle ju kunna ha fått vare - jaa, polis. Som min bror, som var polis i Gävle, han erbjöd å sa åt mej att du kan bli polis du å sa han. Jaa sa jag dä kan jag ju, men - jag blir så sinne om jag super. Jaha, men han menar dä geck väl bra ändå dä. Jag har inte behöva gjort nånting. Dä har bror min skött om, för spritdeckarn som var farbror åt mej, han var go vän mä stadsfiskalen i Gävle. Jag har behöva bara skrive på ett pappir så här mä armbågen. Men inte ville ändå då. For hit å jobba i ställe.

- Hur var det med förtjänsten här nere på fabriken?

- Jaa dom hade nock inte så mycke. Jag tror att vi tjäna ... en sjuttifem åtti kronor i löning ... nått å jämnt dä. Å så varE tolv timmer, tolv timmar om vi räknar på dä å kanske dä var åtti öre i timmen nått å jämnt. Dä var ju inte så mycke. Näej.

- Så hade ni matrast i dom där tolv timmarna då?

- Nää. Ja vi fick äta där då, smyga oss till å äta. Men när vi hade åtta timmar då fick vi äta - jag minns Sundblad sa så här åt oss en gång: "Ni får hänga smörgåsar i snöre å äta på dä vise". Ingen mat-bit på de där åtta timmarna. Men på tolv timmar, ja då var'e ju lite grann. Men som nu - nu har dom ordna så att dom har kaffepanner där å får koka kaffe. Överallt där jag var in så visa dom här har vi kaffepanna å när vi kom ... ha dom kaffepanna.

- Men kaffe drack väl ni förut också i jobbet?

- Ja hade mä oss då se. Men nu får dom kaffepanna å elektriskt. Ja jag hade en halvliter mä mej nattligen å dagligen å de där drack jag å så hade jag mjukbakat färskt brö mä mej, mycke. Å då var de de som börja där som inte tåla gå skift, ja inte fjorton dagar förr'n dom sprang där å kräktes. Dom tåla inte skiftgången. Å jag - dä gjorde inte mäg nånting.

JS: Jag brukar tänka - trösta mej själv mä dä iblann ja - man visste inte alla gånger va man skulle ha i matdosan åt dom. Dä va svårt dä, nånting som skulle kunna smaka å så där å dä var problem många gånger va man skulle ha, va ska jag ha i dosa i dag. Dä var så. Men dä trösta jag mej själv så här mä dä att d'ä nog inte så roligt å äta den där matsäcken varje dag heller. Inte är'e som te sitta ve borde herma å äta lagad - nylagad mat inte. Jag liksom hade dä då te tröst om jag tyckte dä va besvärligt att han skulle ha.

- Gjorde Du riktig mat till dosan?

- Jaa. Å så blev'e så småningom den här sista kristiden som var, då var'e ju svårt efter mat, kött å sånt där å var svårt på alle vis. Dä var ju dä, svårt å få'tå räcka. Då hitta jag på, jag vet inte om dä va slumpen eller var'e var en gång, va jag skulle ha dä i matdosan, för jag hade inte färsk, inte korv, jag hade ingenting. Då hade jag koka makaroner för dä tyckte Arvid om. Å så fick jag väl nå infall då så jag gjorde saftsås. Då hade han makaroner i den där matdosan då. De värmde dom ju där då naturligtvis. Å så gjorde jag saftsås som han hade i en glasburk som jag la in åt'en dä. Värmde han dom där makaronerna å åt me den där såsen kall. Å han tyckte dä var så bra, dä smaka så bra. Så fick jag göra de fler gånger. Då var de bekymre ur världen. Dä var ontefter kött å fläsk å dä var svårt.

- Ni hade inget matrum då där nere på fabrikerna?

- AS: Nää, inte på den där tiden. Å när kristiden var 1918 då vet jag att min mamma fick svälta för att vi skulle få ha brö. Å vi fick gå här i magasinet som är bortrivet nu å plocka ruttna kålrötter som dom sålde där. Feck äta kålrötter, mycke. Jag minns när jag var här å jobba å lag på tak på verket, så var'e Bernhar Stefanson var mä. Då hade vi haft frukost. Då kom han då. Va har du fått för mat i låda? Ja då hade jag fått ett glas mjölk å så en liten brödbit. Ja han hade fått ungefär desamma han å. Jag är så trött sa han så jag orkar inte ta åv klär'n. Fick inte nå.

Men då var'e en annan en som hette Sundberg, han är död nu. Vi visste att på stallbotten opp der fanns dä kli åt hästarne. Fast

dä var långa halmstrån mä. Vi var dit en natt å stal å tog varsina tjugekilos påsar å fyllde, packa ihop bra å bar hem. Å gud va mamma välsinga oss. Å likaså ve Gustav sir du. Hon baka brö av de där hon, dä vart kalas dä. Dä vart kalas dä. Dä där har vare Gustavs å min hemlighet dä men dä kan ha vare många fler som var dit. För de där var stor dom ser du. Joo, dä var - å jag minns hur dä var ... nog är kärleken dä starkaste du ... ja å dä var många som var så där ser du. Dom måste ha mat om dom skulle kunna jobba. Å kö å kö å lika mä socker ser du. Å jag var govänner mä knoddarne där, dom bodde där i Krylbo dom, så jag fick socker å jag fick en kostym kläder å mycke mycke mycke. Å dom där var finurliga dom stal bra mycke dom å frakta iväg. Jaa - dä var bara rävspel. Nää, men dä var svår tid då. Å då sa dom så här ja stackars barn som blev född 1918, dom skulle bli undernörd. Men dom ä lika kraftig dom som andra som har fötts senare. Dä gjorde inte så mycke. För dä har inte vare så lite sjukdom nån gång som då, men dä var för att dä inte fanns så fet mat... ja överflöd ser du, utan dä var hälsosamt dä ...

... skulle omslagena läggas på vagn å så skulle dom vikas sen balen var gjord sen skulle de bindas å så skulle de stämplas å så skicka dom te skjule. Å jag kunde ha nattskift. Då åkte den där lina på sexhundra meter utav. Skulle vi ut i kylan å lägga på den ända bort te skjule där å så tebaks. Å så hände de dä att balarne kom å gick förbi, då satt sprintarna nere å då var'e en hiss som ha vare nere - va en som hette Svedberg - som fick en bal i huvve, ihjälslagen han. Så var'e en annan en som fick huvve emellan, han blev hjälslagen. Dä var Gustav Norin. Å så var'e den där - va heta han för la - ja, jag minns inte. Han ä dö nu. Dom där balarna vägde hundra kilo. Kom hoppande där dom för de hände ibland att hissen - dä var ni fel så hissen inte geck ner å då - då var sprinten kvar där. Då kom balen å kuna tippa ner då i håle. Men då gjorde dom så att sprinten åkte opp när hissen var nere. Gjorde en uppfinning då mä en vikt. Nää dä var väldigt krångligt, dä var dä.

Men - jag gick i de där i alla fall å ...

Dä var omkring 1918 som jag jobba där då - där ve sågbladverkstan där vi gick förbi - å då var dä en byggmästare, han heta Johansson, mycke snäll humoristisk karl, och då skulle jag bära tegel. Å då var dä en brink så här ner där dom ha gjort trappa då. Då fick jag gå å bära de där på ryggen. Å då var'e nå gubbar som var gammal då tyckte jag då, för jag var bara tjugefyra år så där jag då. Å dom lag på tjugefem stenar å skulle se etter om jag kunna bära tjugefem. Jaa, dä gjorde jag, slog ner'e nere på backen. Å hur'e var så kom vi opp å murarn han hette August Sandberg han var från stan å han bruka alltid vara fyllsjuk på monda morron ... ja dä har jag å sa jag. Då ljög jag att jag ha vare på fest även om jag inte ha vare. Satt vi så där då å inte -behöva göra nå på förmiddan då. Nää - men serr'u när jag kom mä tjugefem stenar på ryggen som Fredriksson å Pettersson å Granström bruka lägg på på skoj bare för te se om jag orka å slog på på andre sidan på sjön till åt ån till. Men då var Sandberg rädd. Du får inte göra de där nå mer sa han för de kan gå åt helsike, dä brakar alltihop. Bruka ta bara en tolv stenar men för te visa att man var stark då så tog man flera.

- Hur bar Du då?

AS: Ja dä var hämskt. Jaa - kom in i en där krossen han.

- Vilket räknades som den värsta arbetsplatsen nere i fabrikena?
Den hårdaste menar jag alltså.

- Jaa - man säger väl att - dä var väl där i pressen dä, var mesta jobbe där. Å sen massaskjule, ta mot dom där balarna å kärria dom å lägg opp dom.

JS: Massakoken var väl värst - dä var väl kallt på vintern.

AS: Å så kalkugnen å - skulle frakt opp kalk. Dä var nog jobbigt där å. Å likaså - ja i sodahuse, sodabrännare, dä var nog lite jobbigt dä å. Jaa - men nu är'e ett minne blott. Nu är'e nästan bare knappar. Som när jag var ner nu den där dan - dä var nog tvåhundra knappar, reglera, reglera, reglera. Å va mycke - dä var både fransmän å greker här, håller på monterar. Jaha.

- Hur var förhållandet till arbetsledningen då?

- För oss? Jaa va jag ska säja om dä - inte var'e nån som sa nå illa åt mej nån gång ä, vi var govänner. Jaarå, dä var vi då. Ja dä var bara en gång tror jag jag kom ihop mej mä en direktör för han visa mej hur jag skulle hålla skiftnyckeln. Men så sa jag dä att dä har ju professorer i Uppsala eller var dä var hålle på å drifta om de där nu en dag, så Vestin när jag prata, om man skulle ha'n över muttern eller under muttern. Men då skratta Bergman ...

Ja dä var två nere här som var ovänner. Dom prata inte på tre år. Å dä var'e en natt när dä vart ett väldigt åskväder. Å rädd var dom. Men då sa den ene till den andre: "Men nu slog den nog ner". "Ja dä gjorde den nog" sa den andra. Men då applådera jag. "Nej nu djädrar har ni prata". Då vart dom lite paff själva. I rädsla så prata dom. Jaa. Dä tyckte jag var väldigt skojigt. Å dä åska å då sa jag så här - men nu jädrar slog hon ner oppe i nia - där vi bodde, i en kåk där. Jaa sa ... för han stog där å titta han å, När jag kom hem på morron så bruka jag ha cykeln i vedboden. När jag öppna dörrn så låg en sån här rödfärgsbräda nere på backen. Titta jag opp. Där ha blixten gått in å slage av bräda å åkt ner där. Å så var dä en granne som heta Erik Jakobsson, han bor i Långviken nu men han bodde nere där då. Å jädrar va rädd jag vart i kväll sa han. Dä kom in en kulblix till mej. Jag trodde jag skulle dö av skräck sa han. Kulblix - slog ner i - dä var inte antenn där då - var de dä på veboa ... sen minns jag jag sa när du skulle ha gjort som Karl den tolfte gjorde på slotten sparka till'en så han åkt ner för trappa. Joodu. Å då låg den där bräda där då ha han slage utav den där bräda oppe där. Då gick Julia å Roland - dom höllde sej högst oppe - i nian å titta.

JS: Ja jag hade vävstolen i gång jag på vinn alltså, om vi tänker som alldeles på vinn här, dä var på sommarn. Å där satt Roland å jag, vi satt på'en där vävstoln å titta å ser söderut hur dä blixtra. Dä var mörkt på hösten, dä blixtra. Dä va ett fint skådespel ska jag tala om. För dä brukar jag tycka när d'ä mörkt. Jaa. Å vi kände alldeles som att vävstoln rörde på sej - ja man tyckte dä. Jaa. Å Elis han var liten prata å ville opp på vinn då på sommarn å han sov så han visste ju ingenting. Men Roland å jag vi satt där i vinnsfarstun ... å hon som bodde under då, under där Elis låg alltså, hon

- På ryggen i en keja. Ja då finns en sån här grej mä ett bräda här å så så där å så så här då te lägga på axla. Då kan dom trava på de där. Men jag hade inte så jag ä. Nää. Å jag tror nog - å jag sa då ett tag te ingenjörn där - ja jag har haft då på ryggen alltihop. Å om jag inte missminner mej så tror jag att då ska vara sextitretusen tegel. Som den här lilla kroppen har haft på ryggen, å som de här bena har sparka ut flera tusen balar. Undra på att man är som man är. Å så har jag blåst miljoner toner å. Jaa.

- Ett innehållsrikt liv.

- Ja fast d'ä tomt ändå. Jaa.

JS: Å skrive millioner noter har du gjort å.

AS: Jaa då har jag.

Nere i fabriken där, där fanns ju många olika arbetsplatser. Vilka räknade man som dom värsta och bästa?

- Ja då bästa var maskinförare. Han var högst. Sen var'e passare. Jag var också passare iblann, men jag villa inte ha sånt där jobb, jag villa va i rörelse jag.

- Vad innebar passarjobbet då?

- Ja skulle se efter så de gick helt på maskin å hjälpta till å dra spetsen. Men då fick vi ut å hjälpa till å. Å förarn han skulle se efter så då gick bra mä viran. Å så fanns'e silare som sila massan, var högre opp han. Silare, hjälppilare - å så fanns då en som var i kolgången dom kalla, var nå stenar under som malde sönder massan där. Å så fanns då kokeri då, sulfatkokeri, sulfitkokeri. Å dom koka massan å så var'e massabingen. Då skötte massagötan körde opp massa så den gick på den då opp te sileri ser du. Så sen kom de i tvätten så blev de tvättat å så där vidare. Å så i pannhuse då där elda dom å gösa te värme. Å sågarhuse där bränner dom, bränner soda där då ser du så då ska bli - då ska vara sånt där då. Å så blir då - ja då blir terpentin å då blir mycke såna där ingredienser. Å då har dom då i - ja där Roland var, va heter då nu igen - jag kommer inte ihåg - då var ... terpentin å kanske fotogen å tjära å lite av varje. Jaa. Å pannhuse - högt tryck på panna, d'ä väl kanske över förti kilo - skulle den springa då. De var en gång dom hade blive utan vatten, vattne kom från Långviken då i tuben. Då djädrar var då frågan om. Dom hade nå hjälppumpar i alla fall. Men då tänkte dom att jag skulle springa men dom fick i gång pumpen. Å så var'e en - då var jag på pannhuse - å där var'e ett rör som sprang sönder. Han heta Axel Malm den där grabben. Kan säga att han nästan blev kokad till döds. Jaa - då sprang sönder ... var då renseri då, där dom bar-ka ... nere ve sjön då ... då hade dom travers å körde opp ångerne då te renseri å la dom som i en damm där. Å så var'e en man stog å perk opp då så åkte då opp å så kom då in. Å så kapas då å så barkas då å så kommer'e in i en kross - brrr ... å där var då en pojk, inte länge sen, inte mångaårsen, som ramla ner å blev söndermalen. Minns du då? Norlings, eller va heta han.

JS: Jaa - en skolpojk som jobba på ferien på sommarn.

var vaken å var rädd för han var ju ute - Arvid var ute å hennes karl var ute å. Men då blev jag trygg sa hon dan efter för då hörde hon att vi - eller jag - gick däroppe på vinn då. Inte kunde väl jag hjälpa henne mot åskan, men hon tyckte dä hon då när hon hörde att jag fanns där då se. Men jag kom ihåg dä men dä va ett fint skådespel. Jag tycker dä att d'ä nåt storslaget över't. De ä inge å leka mä men de ä storslaget. En mörk höstkväll när man ser de där flammerne. De kommer jag ihåg d'ä så längesen som 1918 kommer jag ihåg en sån där åskhöstkväll. Å dä var så fint så.

- Bodde ni på vinden på somrarna sade du?

JS: Nä jag bodde inte här då inte.

- Men Du sa förut att Du satt på vinden.

- Ja då bodde vi här i nian då.

- Flyttade ni upp på vindarna då?

JS: Vi bodde där vi då ända fylls han blev pensionerad då se. Jag kommer ihåg de där åskkvällna. Ja dä gjorde vi alltså.

- Varför gjorde ni det då?

- Ja för te slippa bädda nere. Bekvämt.

AS: Jag har ligge på vinn jag å här på nätterna. Å ho ligger nere här.

JS: Då låg vi där då. Ja Roland han låg ju för vi hade ett litet vindsrum där då så Roland han låg där jämt han men inte Elis å jag. Men då låg vi oppe där då.

AS: Jag var i Trönö en gång jag, en misomar - kring misomartiden. Å där blev ett åskväder å blixtar å frun där var väldigt rädd å hennes man, kusin till mej sa å dä var då tur att du kom hit för alla är så rädd. Ja om jag kan hjälpa er nå så sa jag. Å jag såg blixtar jag räkna femton blixtar åt Glössbo till. Man ser en hel mil därfram d'ä bara slätter. Dä var då femton blixtar i rad där. Dä va vackert.

De var tjugufyra rum i nian å tien å tolvän. Tjugufyra rum å lika många familjer. Jas så var'te där.

- Var det gemensamma trappuppgångar också?

- Jaa. Där jag bodde så var de gemensamt trappuppgång å så var'te en uppgång på nedre farstun. Så där bodde två familjer mot varann på nedre å livad på. Man ser'te dä när jag var barn så byggde man nå mittan utav den nedre uppgången, så då fick vi gå omkring. Men först kunde man springe dä genom farstun när man skulle till livad å hänga ved eller gå ut på slakthinken eller gå efter vatten.

- Det var ett väldigt liv i de där husen då?

- Jaa. Men dä byggde man livad. Heller för'te när de vatten så där bodde några fick efteråt gå till livad. Jaa - å vi som bodde